

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

KONOTATIVNÍ KŘESTNÍ JMÉNA V RUŠTINĚ

CONNOTATIVE FIRST NAMES IN RUSSIAN

КОННОТАТИВНЫЕ ЛИЧНЫЕ ИМЕНА В РУССКОМ ЯЗЫКЕ

(bakalářská diplomová práce) – v českém jazyce

VYPRACOVALA: Jana Václavková

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. Ludmila Stěpanova, CSc.

2011

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci 4. dubna 2011

Podpis

Děkuji doc. Ludmile Stěpanové za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské diplomové práce poskytla.

Podpis

OBSAH

1 ÚVOD.....	7
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	9
2.1 Vývoj křestních jmen v Rusku.....	9
2.2 Současná oficiální podoba jmen.....	12
2.3 Základní pojmy onomastiky.....	13
2.4 Vymezení předmětu zkoumání.....	18
3 KLASIFIKACE KONOTATIVNÍCH KŘESTNÍCH JMEN.....	19
3.1 Jména označující člověka.....	19
3.2 Jména označující muže, mladíka.....	22
3.3 Jména označující ženu, dívku.....	24
3.4 Jména označující děti, syny.....	26
3.5 Jména označující přítele, společníka.....	27
3.6 Jména označující národnosti a etnika.....	28
3.7 Jména označující profese, poslání, pozice.....	29
3.8 Jména označující povahové rysy.....	31
3.9 Jména označující prostáčky, nevzdělané lidi.....	36
3.10 Jména označující moudré, vzdělané lidi.....	37
3.11 Jména označující nešikovné, těžkopádné lidi.....	38
3.12 Jména označující šikovné, mrštné lidi.....	39
3.13 Jména označující skutky, jednání.....	39
3.14 Jména označující vzhled člověka.....	41
3.15 Jména označující věk člověka.....	43
3.16 Jména vztahující se ke kriminálnímu a zlodějskému prostředí.....	43
3.17 Jména vztahující se k vojenskému prostředí.....	48
3.18 Jména označující věci.....	49
3.19 Jména označující abstraktní věci, jevy, bytosti.....	51
3.20 Jména označující zvířata.....	52
3.21 Jména označující části těla.....	53
3.22 Jména označující charakteristiku.....	53
3.23 Jména označující křestní jméno, jméno po otci, příjmení.....	54
3.24 Jména označující přezdívku, přízvisko.....	55
3.25 Jména označující nadávky, neslušná slova.....	55
3.26 Ostatní jména.....	56
3.27 Jména, která nemají konotativní význam.....	56

4 ZÁVĚR.....	57
5 PE3IOME.....	60
6 BIBLIOGRAFIE.....	65
7 SEZNAM ZKRATEK.....	68
8 ANOTACE.....	69

1 ÚVOD

Tématika křestních jmen je jistě jednou z nejzajímavějších oblastí lingvistiky, protože se týká každého z nás. Vznikem, vývojem a významy jmen se lidé zabývali již od pradávna, neboť první, co se o člověku obvykle dozvídáme, je právě jeho jméno. Bakalářská práce se zaměřuje na méně prozkoumanou oblast lingvistiky, a to na konotativní významy křestních jmen v ruštině.

Asociace, které v nás mohou křestní jména vyvolávat, nám odkrývají novou, velmi zajímavou část jazyka, nové možnosti vyjadřování, které obohacují naši řeč, a odhalují nám myšlení národa, jeho kulturu a důvtip. To vše jsou důvody, proč jsem si toto téma vybrala jako téma mé bakalářské práce.

Cílem práce je popis konotativních křestních jmen v ruštině. Pro dosažení tohoto cíle byly stanoveny následující úkoly: shromáždit co možná nejvíce křestních jmen, která mají v ruštině konotativní význam, vytvořit vlastní klasifikaci, tedy v tomto případě rozdělit křestní jména do kategorií a podkategorií podle podobných znaků a významů, a vytvořit tak systematický přehled křestních jmen lidí, literárních a mytologických postav a jejich odvozenin s apelativy s danými konotacemi, u vybraných jednotek objasnit, proč vyvolávají právě tyto asociace, uvést příklady užití těchto jednotek v textu a nakonec porovnat četnost výskytu jednotlivých významů a skupin jmen.

Práci lze rozdělit na dvě hlavní části, a to na část teoretickou, kde se seznamujeme s vývojem křestních jmen v Rusku, současnou oficiální podobou jmen, základními pojmy onomastiky a s konotativními jmény, a část praktickou, která je věnována samotné práci s excerpovanými jednotkami a jejich sumarizaci.

Pracovala jsem převážně s publikacemi ruskými, jen menší část tvořili publikace české, a proto bylo nutné většinu textů překládat. V teoretické části jsem vycházela především z knihy „О русских именах“ od autorek A. V. Superanské a A. V. Suslovové a dále z publikací taktéž od A. V. Superanské „Как вас зовут? Где вы живете?“ a „Структура имени собственного (фонология и морфология)“. Při komparaci těchto sledovaných jevů v české a ruské tradici jsem vycházela ze dvou publikací od doktorky Miloslavy Knappové „Rodné jméno v jazyce a společnosti“ a „Jak se bude Vaše dítě

jmenovat?“ a knihy Františka Kopečného „Průvodce našimi jmény“. Oporou v části zaměřené na základní pojmy onomastiky mi byl slovník „ЯЗЫКОЗНАНИЕ, Большой энциклопедический словарь“ a „Encyklopedický slovník češtiny“. Při definování současné oficiální podoby jmen jsem vycházela ze zákonů, platných na území Ruské federace a České republiky. Jedinou knihou, kterou jsem objevila a která se přímo zabývala konotativními jmény, je „Словарь коннотативных собственных имен“ od profesora Otina, ze kterého jsem čerpala většinu jednotek. Tyto shromážděné jednotky byly doplněny o jména z publikace M. A. Gračeva „От Ваньки Каина до мафии“, která se zabývá žargonem kriminálků, což je jedna z mých kategorií. Neméně důležitou roli v mé práci hrály i elektronické zdroje, s jejichž pomocí jsem odhalovala, jak a proč vybraná jména získala své konotace, a s pomocí Ruského národního korpusu a internetového vyhledávače yandex.ru jsem nacházela texty, kde byla jména s danými přenesenými významy použita.

2 TEORETICKÁ ČÁST

Lidská jména budou zřejmě tak stará jako lidstvo samo. Už první lidé se museli nějak navzájem oslovovat a museli vědět, že toto oslovení patří právě jim. Naše jméno nás odlišuje od ostatních a provází nás celý život. Díky jménu jsou ostatním známy naše dobré či špatné činy. Vždyť i Rusové říkají: «У него доброе имя». Mají tím na mysli, že je dobrým člověkem. I církev považuje pojmenování člověka, tedy svatý křest, za jeden z nejvýznamnějších obřadů. A to nejen díky tomu, že prostřednictvím něj získává novou ovečku do svého stáda, ale i dítě získává svého opatrovníka mezi svatými. A není také náhodou, že vězňům jejich žaláři brali jména a dávali jim místo nich pouze čísla, aby je tak ještě více ponížili. Je jasné, že jméno hraje v našem životě velkou roli a je jeho neoddělitelnou částí.

Jak tedy vznikala naše jména? Kdo je vytvářel a kde se vůbec vzala? První jména nepochybně vznikala stejným způsobem, jako příslušníci přírodních národů ještě donedávna pojmenovávali své členy. V jejich jméně se mohla odrážet jedna z charakteristik dané osoby, jména mohla připomínat jejich významný čin, případně událost v jejich životě. Tak se například člověk s výborným zrakem stal Sokolím Okem, dítě s šedivými vlasy Malým Vlkem apod. (Bauer, 2003)

2.1 Vývoj křestních jmen v Rusku

Historický vývoj ruských jmen se rozděluje do tří etap. První etapou je období před přijetím křesťanství, etapou druhou je období po zavedení křesťanství v Rusku a třetí etapou je pak období po revoluci roku 1917. Hranice mezi těmito obdobími ale nejsou přesné a nemůžeme říci, že ze dne na den se přístup ke jménům změnil. Jedno období přechází plynule v období druhé a jejich hranice jsou pozvolné.

V období před přijetím křesťanství se na Rusi používala východoslovanská jména, která vycházela ze staroruského jazyka. Tato jména se podobala spíše přízviskům a díky nim můžeme poznat bohatost ruského lidového jazyka, dobrotu i jízlivost, fantazii a důvtip obyvatel, kteří žili v tehdejší době a kteří brali jméno jako nedílnou součást člověka. Inspirací při pojmenování dítěte jim mohlo být například to, kolikáté v pořadí se narodilo. V tom případě se objevují jména jako *Первои* nebo

Первая, Четвермак nebo *Четвертуня*, nebo *Десятой*. S potomky těchto křestních jmen se setkáváme i dnes, a to ve formě příjmení, jako je například *Третьяков*. Dalšími impulsy pro vznik jména mohla být například barva vlasů, nebo kůže, výška, tělesné zvláštnosti, povahové rysy, chtěnost dítěte, období, kdy se dítě narodilo, příroda a zvířata, nebo i pověry. Díky tomu se vyskytovala jména jako *Черныш, Малюта, Лобан, Смеяна, Богдана, Зима, Трава, Волк* nebo *Некрас*. Ve slovníku staroruských osobních vlastních jmen, který vytvořil N. M. Tupikov a který byl vydán v roce 1903, můžeme najít 5300 jmen mužských a pouze asi 50 jmen ženských. Většina těchto jmen byla základem pro vytvoření řady příjmení, která se dnes běžně užívají. (Суперанская, Сулова, 2007)

Druhá etapa historického vývoje ruských jmen se vyvíjela po roce 988, kdy kníže Vladimír Svjatoslavič přijal křesťanství a křtil první obyvatele Kyjeva. Tehdy církev začala zavádět kromě církevních obřadů i cizojazyčná jména, která byzantská církev přejala od různých dřívějších národů. Těmto jménům se říkalo kalendářní jména a byla přiřazena k jednotlivým dnům v církevním kalendáři. Odráží se v nich vzájemné působení jak ruského lidového jazyka, tak i oficiální jazyk ruské pravoslavné církve. Při křtu byla dětem dávána jména pouze z tohoto církevního seznamu, kde byla cizojazyčná jména ve svých původních podobách, které byly pro Rusy absolutně nepochopitelné a cizí, ačkoliv překlad mnohých staroruských jmen plně odpovídal překladům těchto jmen, která přišla z Byzance. Například řecké jméno *Πέτρος* odpovídalo ruskému slovu (jménu) *Камень*. Tehdejší ruští obyvatelé přijímali nová jména pozvolna. Mnozí z nich téměř do 17. století i po křtu říkali svým dětem tak jak chtěli, tedy podle ruských zvyklostí. Pouze některá staroruská a slovanská jména se dostala do církevních kalendářů a používají se i dnes. Ostatní můžeme nyní objevit jen mezi příjmeními. Během 12. - 14. století se cizojazyčná jména postupně přizpůsobovala ruštině a na konci 14. století už měla tu podobu, jakou mají i v současné době. (Суперанская, Сулова, 2007)

V 16. století se patriarcha Nikon rozhodl provést řadu církevních reforem. Za předlohu si vzal bohoslužby byzantské církve. Díky tomu vznikly nové překlady církevních knih z řeckého jazyka. Reforma se nevyhnula ani psaní a výslovnosti kalendářních jmen. Protože jim při přepisování knih pomáhali činitelé z Kyjevské Rusi, kde podobná reforma proběhla už dříve, podobala se nová jména spíše jménům

jihozápadní Rusi, než byzantským. Rusům se ale nová jména vyslovovala špatně. Tak vznikly neoficiální a oficiální formy jmen, například jména *Егорий* nebo *Егор* byla neoficiální formou jména *Георгий*, které nebylo díky spojení měkkého „z“ se samohláskou „e“ ruské výslovnosti blízké. Mnozí duchovní představitelé se proti Nikonovým reformám postavili, a byli proto označeni za rozkolníky a vyhnáni na sever a na Sibiř, kam s sebou přinesli i staré formy ruských jmen. Nikonovy reformy nakonec jen rozšířily různorodost psaní jmen a oddálily oficiální seznam jmen od těch, která se používala mezi lidmi. Aby církev odstranila různorodost ve psaní jmen, byl v roce 1891 v Petrohradě vytvořen nový pravoslavný kalendář, tzv. *месяцеслов*, který byl rozeslán do všech farností ruského impéria, a pouze jména z tohoto kalendáře se mohla dávat při křtu. Nacházelo se v něm okolo 900 mužských jmen a okolo 250 jmen ženských. (Суперанская, Сулова, 2007)

Třetí etapa, která začala po revoluci roku 1917 a pokračuje dodnes, se vyznačuje především přejímáním jmen z ostatních jazyků a aktivní tvorbou nových jmen. Díky dekretu Rady lidových komisařů RSFSR z roku 1918 o oddělení církve od státu a školy od církve si mohli rodiče svobodně vybírat jména pro své děti a byla také vyhlášena povinná občanská registrace narozených místo církevního křtu. Přesto se i nadále dětem dávala stará jména a babičky chodily tajně křtít svá vnoučata. Ale byly vidět i výsledky proticírkevní propagandy, kdy rodiče už nechtěli dávat dětem jména podle světců a vymýšleli si tak nová jména, nebo je přejímali z cizích jazyků. Vrcholným obdobím tvorby jmen byla 20. léta, kdy se v seznamech jmen objevovala jména jako *Гомер*, *Партия*, *Комиссара* nebo *Октябрина*. Mnoho jmen bylo inspirováno novými názory lidí po říjnové revoluci. Tato tendence ale dlouho nevydržela a po druhé světové válce se lidé postupně vraceli především ke starým ruským jménům. Negativní tendencí poslední doby je neopodstatněné používání zdrobnělin a zkrácených podob jmen v oficiálních dokumentech. To způsobuje mnoho právnických a jazykových komplikací, protože od těchto jmen se špatně tvoří jména po otci. Tím pádem například od jména *Саша*, a ne od *Александр*, vznikne jméno po otci *Сашевич*. (Суперанская, Сулова, 2007)

Základem současného ruského soupisu jmen jsou stará kalendářní jména, která jsou ruskému národu blízká, používali je jejich předkové a snadněji se od nich tvoří jména po otci a zkrácené formy. K takovým patří například jména *Егор*, *Екатерина*,

Андрей nebo *Наталья*. Ale i dnes se můžeme setkat se jmény, která jsou odvozena například od názvů řek, nebo oblasti, kde se dítě narodilo. Takovými jsou například jména *Нева*, *Амур*, *Урал*, nebo i *Париж*. (Суперанская, Сулова, 2007)

Jak je vidět, na vznik a vývoj jmen měla vliv celá řada faktorů a historických událostí. Jména se dětem dávala podle vlastního vkusu, podle nařízení církve nebo vlády, nebo i podle aktuální módy. Tato móda způsobila, že se v určitém období mezi novorozenci vyskytovala malá různorodost jmen. V jedné třídě se pak mohlo objevit pět *Taťán*, nebo šest *Alexandrů*. Zcela výjimečně dítě dostalo hned několik osobních jmen. To mohlo mít význam jak církevní, aby mělo dítě více opatrovníků mezi svatými, tak i společenský, aby bylo možné uctít více příbuzných či kmotrů, nebo praktický, při velké koncentraci stejných jmen. Ať už ale máme jména jakákoliv, měli bychom se ke všem chovat tolerantně a s úctou, protože úcta ke jménu je i úctou k lidem, kteří toto jméno dostali a jsou jeho nositeli.

2.2 Současná oficiální podoba jmen

Po narození dítě dostává jméno, jehož podoba je v dnešní době ve většině zemí vymezena zákonem, a toto jméno se zapisuje do úředních knih. V ruské tradici má dítě podle paragrafu 58 Rodinného zákoníku Ruské federace nárok na jméno, jméno po otci a příjmení. (www.zakonrf.info) Jak uvádí A. V. Superanskaja (1969), tento antroponymický systém označuje T. Milewski za trojjmenný, a můžeme se s ním setkat i u latinských jmen, jako je například jméno *Gaius Julius Caesar*, jehož jednotlivé části jsou označovány jako *praenomen* (jméno osobní), *nomen* (jméno) a *cognomen* (příjmení).

V Rusku dostává novorozenec zpravidla jedno osobní jméno – *личное имя* – podle dohody rodičů. Dvojná osobní jména, jako například *Анна-Алина Ивановна Столярова*, se v ruské tradici vyskytují zřídka. (Суперанская, 1969) Povolená podoba jména pro zápis do úředních knih ale, na rozdíl od podoby jména v Česku, není zákonem přesně stanovena. V České republice tvar křestního jména, které může být zapsáno do matričních knih, upravuje Zákon o matrikách, jménu a příjmení, Předpis č. 380/2008 Sb. Zde je v paragrafu 62 uvedeno, že do matriční knihy nelze zapsat jména zkomolená, zdobnělá a domácká, že fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak, nebo že nelze zapsat jméno žijícího sourozence, pokud mají

společné rodiče. (www.sagit.cz)

Jméno po otci – *отчество* – se tvoří určitým způsobem od jména otce a je specifické zejména pro Rusy. První jména po otci se objevují už v soupisu ruských přísloví z roku 945. (Суперанская, 1964) Dnes, podle paragrafu 18 Federálního zákona o aktech občanského stavu RF, se jméno po otci zapisuje podle jména otce, případně podle jména osoby uvedené v oficiálních dokumentech jako otec. Pokud otec není v těchto dokumentech uveden, bude zapsáno takové jméno po otci, jaké si matka bude přát. (<http://roszakon.narod.ru>)

Příjmení – *фамилия* – byla na Rusi známa už v 15. století. Je možné, že se objevovala i dříve, ale pod označením přízvisko – *прозвище*. Představovala původ z určité rodiny nebo oblasti. (Суперанская, 1969) V současné době je v paragrafu 18 Federálního zákona o aktech občanského stavu RF stanoveno, že příjmení dítěte je stejné jako příjmení rodičů. V případě, že rodiče mají různá příjmení, dostává dítě příjmení otce nebo matky podle jejich dohody. Pokud není v oficiálních dokumentech uveden otec, získává dítě příjmení matky. (<http://roszakon.narod.ru>) Příjmení tedy můžeme považovat za zděděné jméno rodiny.

Tento oddíl by bylo možné uzavřít citací Pavla Florenského: „Отчество подчеркивает в имени духовную связь с отцом, фамилия — с родом.“ (Флоренский, 2007: 11)

2.3 Základní pojmy onomastiky

Poté, co jsme se dozvěděli, jak v Rusku jména vznikala a vyvíjela se a jakou mají nyní oficiální podobu, měli bychom se zaměřit na pojmy a termíny, které s touto tematikou souvisejí.

Základním termínem onomastiky je pojem jméno, rusky *имя*. Jedná se o slovo, méně častěji slovní spojení, které nazývá a pojmenovává věc nebo člověka. Odlišující znaky jména jako typu slova souvisí také se zvláštnostmi procesu pojmenovávání (nominace) vedoucího ke jménu, i s rolí jména ve větě. (ЯЗ-БЭС, 1998) Pokud pojmenováváme člověka, v ruské tradici se užívá termínu osobní jméno – *личное имя*.

A. V. Superanskaja uvádí, že termín *личное имя* je chápán v širším smyslu jako individuální pojmenování subjektů, bez závislosti na původu těchto slov a jejich vztahu se jmény obecnými daného jazyka, tj. v dnešní době je toto pojmenování chápáno i jako

přezdívka (*прозвище*), i jako osobní jméno v úzkém smyslu slova, přičemž rozdíl mezi nimi není natolik lingvistický, jako spíše právní, související se zákonodárstvím určitého národa v oblasti onomastiky. (Суперанская, 1969)

Termín křestní jméno, rusky *крещеное* nebo *крестное имя*, se v dnešní době mezi Rusy už nepoužívá. Aktuálním byl především v druhé etapě vývoje ruských jmen, tedy po zavedení křesťanství, kdy ho kněží dávali novorozencům při křtu. Dítě ho dostalo podle světce, který podle církevního kalendáře připadal na den jeho narození, nebo křtu, nebo výjimečně na jeden z dní mezi těmito daty. Rodiče si toto jméno obvykle vybírat nemohli. (Суперанская, Сулова, 2007)

V české tradici je tomu jinak. Touto problematikou se zabývá František Kopečný ve své publikaci, kde poukazuje na to, že označení pojmu rodné/křestní jméno není v češtině ustáleno. Jako úřední termín se používá jen „jméno“. Ale tento termín je jednoznačný pouze ve spojení se slovem „příjmení“. Jinak se jedná o synonymum slov „pojmenování“ či „název“. Termín křestní jméno není podle něj zcela vhodné používat pro nekřtěné jedince, stejně jako není ani vhodné používat termín osobní jméno, které v antroponomastice označuje všechny druhy jmen. Ale i termín rodné jméno není ideální, protože Příruční slovník jazyka českého pokládá tento termín za synonymum ke slovu „příjmení“. (Kopečný, 1974) Podle Knappové se pojem křestní jméno užíval dříve (podle církevního křtu) a nověji se v jazykovědě toto jméno nazývá rodným, protože ho dítě dostává po zrodu. (Knappová, 1996)

Podle mého názoru je však mezi českým lidem spíše v povědomí pojem křestní jméno, a proto ho také užívám ve své práci.

Vlastní jméno, rusky *имя собственное*, vzniklo z řeckého slova *όνομα*, *όνομα* – jméno, pojmenování. Je to slovo, slovní spojení nebo věta, které slouží pro vyčlenění pojmenovávaného jím objektu z řady podobných, a které individualizuje a identifikuje tento objekt. K vlastním jménům patří antroponyma (vlastní jména lidí), toponyma (vlastní jména geografických objektů), teonyma (vlastní jména božstev), zoonyma (vlastní jména zvířat), astronyma (vlastní jména nebeských těles), kosmonyma (vlastní jména oblastí vesmíru a souhvězdí), fytonyma (vlastní jména rostlin), chrononyma (vlastní jména úseků času, souvisejících s historickými událostmi), ideonyma (vlastní jména předmětů duchovní kultury), chrématonyma (vlastní jména objektů materiální kultury) a další. Přitom jedno a to samé onymum může být toponymem, antroponymem,

zoonymem apod., např. Razdan je řeka, osobní jméno i jméno zvířete. (ЯЗ-БЭС, 1998)

Podobně chápe tento termín i Knappová, která píše, že vlastní jméno (*proprium*) se používá pro označení jednotlivých skutečností, tj. konkrétních jedinců, zvířat, věcí, vlastností, stavů, činností, příslušností k národu atd. Uvádí také, že jména vlastní mají svůj původ ve jménech obecných (*apelativech*) a potřeba tvorby vlastních jmen vznikla z důvodu pojmenování jedince, jeho individualizace, odlišení daného druhu od ostatních. (Knappová, 1989)

Podtřída vlastních jmen byla v evropské kultuře vydělena stoiky ve 3. století před n. l. Přesného vyčlenění a ohraničení vlastních jmen bylo onomastikou dosaženo v 60. - 70. letech 20. století. (ЯЗ-БЭС, 1998)

„Все собственные имена произошли в конечном счете от имен нарицательных.“ (Суперанская, 1964: 11) To můžeme vidět například na jménech *Вера*, *Надежда* nebo *Любовь*, které souvisí s obecnými jmény *вера* (*vera*), *надежда* (*nadežda*) a *любовь* (*ljubov*). Ale jména obecná se neliší od jmen vlastních jen malým písmenem na začátku. Jména obecná souvisí s pojmy, které jako by konkretizují společné vlastnosti, které jsou vlastní mnoha předmětům stejného typu, a jména vlastní jsou individuální. (Суперанская, 1964) Další rozdíl je v tom, že vlastní jména, na rozdíl od jmen obecných, patří k mezinárodní slovní zásobě, zpravidla se nepřekládají a přejímají se z jednoho jazyka do druhého. (Суперанская, 1969) Obecné jméno – *имя нарицательное* — je tedy „substantivum nesoucí zobecňující a zobecněný význam, jehož prostřednictvím se vztahuje k třídě předmětů nebo jevů“. (ESČ, 2002: 204) Z toho všeho vyplývá, že pokud nějaký předmět má jméno obecné, není povinností, aby měl i jméno vlastní. Ale pokud víme, že daný předmět má jméno vlastní, je samozřejmostí, že má i jméno obecné. (Суперанская, 1964) Ve většině jazykových příruček, se kterými jsem pracovala, je termín obecné jméno (*имя нарицательное*) zaměňováno termínem *apelativ* (*апеллятив*), ale ve Velkém encyklopedickém slovníku JAZYKOVĚDA je *apelativ* definován jako libovolné slovo lexikálního souboru jazyka, a proto se podle něj obecné jméno neshoduje s pojmem *apelativní lexika*. Přejít jména obecného (*apelativu*) ve jméno vlastní se nazývá *onymizací*, rusky *онимизацией*, a tedy přechod jména vlastního ve jméno obecné (*apelativ*) se nazývá *deonymizací*, rusky *деонимизацией*. (ЯЗ-БЭС, 1998)

Nauka zabývající se vznikem, tvořením, rozšířením a povahou vlastních

jménech se nazývá onomastika, rusky *ономастика*. Můžeme se setkat i se zastaralým názvem onomatologie – *ономатология*. (Флоренский, 2007) Slovo onomastika vzniklo z řeckého slova *onomastiké* – umění dávat jméno. Termínem onomastika se také nazývá soubor vlastních jmen, pro který se používá i termín onymie — *онимия*. V některých pracích se termín onomastika používá ve významu antroponomastika. (ЯЗ-БЭС, 1998) Domnívám se však, že toto označení je nepřesné, a doporučuji používat pro vědu, která se zabývá celým souborem vlastních jmen, termín onomastika, a antroponomastikou bych nazývala vědu, sledující pouze jména lidí.

Onomastika se tradičně dělí na oddíly v souladu s kategoriemi vlastních jmen, a to na antroponomastiku (nauku o jménech lidí), toponomastiku (nauku o zeměpisných názvech), zoomastiku (nauku o jménech zvířat) atd. (ЯЗ-БЭС, 1998)

Nauka, která se zabývá samotnými jmény lidí, se tedy nazývá antroponomastika, rusky *антропонимика*. Toto slovo vzniklo z řeckého slova *ánthropos* – člověk a *ónyma* – jméno. Daná nauka se zabývá osobními jmény, patronymy (jmény po otci), příjmeními, rodovými jmény, přezdívkami a pseudonymy (individuálními i skupinovými) a kryptonimy (jmény skrývanými). Zkoumá také antroponyma literárních děl, jména hrdinů ve folkloru, v mýtech a pohádkách. Antroponomastika studuje informaci, kterou může jméno nést, funkci jména v řeči, zákonitosti vzniku i rozvíjení antroponym, jejich strukturu, systém, formy a vzájemné působení jazyků v antroponomastice. Antroponymum, zejména osobní jméno, se od ostatních vlastních jmen liší charakterem individualizace objektu: každý objekt nominace (člověk) má své jméno. Tato jména se zaznamenávala do seznamů osobních jmen, tzv. antroponomastikonů, které mělo každé etnikum v každé epoše. Protože byl ale seznam jmen ohraničen a jména se opakovala, nutilo to ostatní dávat nositelům stejných jmen dodatečná pojmenování. Oficiální pojmenování člověka ve vyspělé společnosti má svou formu, určitý pořádek posloupnosti antroponym a jmen obecných (etnonym, pojmenování příbuzenstva, specializace, titulů atd.). Antroponomastika se vyčlenila z onomastiky v 60. - 70. letech 20. století. Avšak celá řada problémů se zkoumá komplexně. (ЯЗ-БЭС, 1998)

Jakmile jméno začne ztrácet svou hlavní vlastnost – individualizaci pojmenovávaného – a začne označovat společné, kolektivní vlastnosti, příznaky a kvality, vznikne z individua „typický představitel“ a toto jméno se stane konotativním.

Tak se například z ruského jména Ivan stalo obecné označení ruského člověka. Přeneseně tedy tato jména pojmenovávají to, co mohlo být označeno obecným podstatným jménem (apelativem). Daná vlastní jména ale nepřestávají fungovat v řeči i jako její propriální jednotky. Zejména v tomto se odlišují od vlastních jmen, která prošli deonymizací, a jejichž část nebo většina neměla dříve pojmové (referentní) konotace, nebo která přešla mezi obecná slova (apelativy), poté co dávno ztratila své dodatečné významy. S touto sekundární nominací prostřednictvím vlastních jmen s metaforickým, emocionálně-expresivním, nebo symbolickým významem se můžeme setkat jak v uměleckém stylu, tak i v publicistice, běžné řeči, dialektech či žargonech. Konotativní vlastní jména, rusky označovaná také jako *коннотонима*, mají častěji pejorativní význam, než kladný. (Отин, 2006) To dokazuje i má klasifikace ruských křestních jmen. Konotativní vlastní jména můžeme podle míry rozšíření dělit na dvě velké třídy – intralingvistická (tj. přebývající pouze v rámci daného jazyka) a interlingvistická, tzn. mezijazyková. Konotativní vlastní jména druhé třídy mají vždy uzuální charakter. Jsou běžná nejen ve dvou nebo více jazycích, ale i v kulturních jazycích rozsáhlých geografických zón, které jsou s nimi v kontaktu. Vnitrojazyková (intralingvistická) konotativní vlastní jména bývají jak obecně známými – uzuálními, tak i okazionálními – řečovými, individuálně-autorskými. Protože tato jména mohou své konotace postupem času získávat, rozšiřovat, nebo i ztrácet, dělíme je na jména s živou konotací, jako je například jméno *Иван*, nebo na jména, která své konotace s postupem času ztratila, jako je například jméno *Фоблаз*. Přičemž jedno jméno může mít zároveň více konotací, z nichž se každá může lišit svým charakterem, rozšířením i dobou, kdy se používala. (Отин, 2006)

Na základě výše uvedených faktů můžeme říci, že konotace, rusky *коннотация*, jsou „sekundární významové rysy podílející se na pragmatické složce významu lexikálního, především rysy postojové, citově hodnotící, expresivní, estetické, intenzifikační, evokační aj.“. (ESČ, 2002: 225) V opozici ke konotaci je denotace (denotát), rusky *денотация*, která se „chápe jako věcné, kognitivní jádro významu, které je nezávislé na situaci“. (ESČ, 2002: 106) Pojem „konotace“, vycházející z latinského slova *connotatio* (*connoto* – mám doplňující význam), vznikl ve scholastické logice a pronikl do jazykovědy v 17. století. (ЯЗ-БЭС, 1998)

2.4 Vymezení předmětu zkoumání

Než se dostaneme k samotné praktické části, tedy klasifikaci konotativních křestních jmen v Rusku, chtěla bych upřesnit rozsah jednotek, se kterými jsem pracovala.

Ve své práci jsem se zaměřila na jednu úzkou část antroponym – křestní jména. Ta, která jsem excerpovala, se dají rozčlenit do tří základních skupin – křestní jména lidí (dále jen křestní jména), jména literárních postav a jména mytologických postav. Zahrnuta do mé práce byla i spojení křestního jména se jménem po otci, či příjmením. Protože různé konotace vznikají nejen u základních forem jmen, ale i u forem od nich odvozených, jsou zde tyto podoby křestních jmen uváděny samostatně, tzn. že se například zároveň setkáváme jak se jménem *Иван*, tak i s jeho odvozenými tvary *Иванушка* nebo *Иваишка*. Za některými jmény jsou v závorkách uváděny jejich varianty mající totožné konotace. Čtvrtou velkou skupinu tvoří slova odvozená od konotativních křestních jmen (dále jen odvozeniny) a apelativy, které vznikly úplnou deonymizací konotativních křestních jmen (dále jen apelativy). Začlenila jsem do své klasifikace jak jména s živou konotací, tak i jména, která své konotace s postupem času ztratila.

Motivací k danému členění mi byl systém profesora Otina v jeho Slovníku konotativních vlastních jmen, kde, mimo jiné, také rozlišuje antroponyma od mytologických antroponym a literárních antroponym a graficky označuje odvozeniny a apelativy patřící ke klíčovému jménu. Podle jeho vzoru jsem také pracovala jak s aktuálními konotacemi, tak i s konotacemi, které daná jména v současné řeči už nemají, aby práce mohla vytvořit komplexnější představu o různorodosti těchto významů.

3 KLASIFIKACE KONOTATIVNÍCH KŘESTNÍCH JMEN

Každý z nás je nositelem křestního jména a těchto jmen je nepřehledné množství. Během toho, jak jména vznikala a vyvíjela se, získávala mnoho konotativních významů. Lidé si tato jména spojovali s vlastnostmi jejich nositelů, ať už fyzickými nebo psychickými, s prostředím, kde žili, s jejich profesí a činy, nebo dokonce s různými událostmi a věcmi. Proto jsem shromážděné jednotky klasifikovala do kategorií a podkategorií podle jejich podobných znaků a významů. Protože jedna jednotka může vyvolávat více asociací a zároveň jedna asociace může spadat do více kategorií, setkáváme se s některými jednotkami v mé kategorizaci opakovaně. Při shromažďování významů těchto jednotek, které jsou představeny v následujícím textu, jsem vycházela především z knihy profesora E. S. Otina (2006) a doplněny byly významy z publikace M. A. Gračeva (2005).

3.1 Jména označující člověka

3.1.1 Člověk obecně

Člověka obecně mohou označovat křestní jména *Вася (Вась), Гаврик, Гаврила (Гаврило), Додик, Егор, Иван Иванович Иванов (Иван Иванович Иванов), Коля, Лелик*. Pohrdavě nebo ironicky jsou z nich chápána jména *Додик, Коля, Лелик*. Odvozeniny pařící do této podkategorie jsou *Василий, Ероха-воха, Карлсончик*. Z těchto odvozenin neutrální význam má pouze *Василий*. Neuctivě až pohrdavě mohou vyznívat *Василий* a *Ероха-воха*. Žertovný nádech má *Карлсончик*. Z toho vyplývá, že člověka obecně nejčastěji označují konotativní křestní jména lidí a pak odvozeniny. Naopak jména literárních a mytologických postav a apelativy tento význam vůbec nemají.

3.1.2 Člověk vyvolávající úctu, významný, autorita

Do této podkategorie patří křestní jména *Абрам (Авраам)* a *Иван Иванович (Иван Иванович)* a jména mytologických postav *Илья Муромец* a *Нестор*. Jak jména literárních postav, tak i apelativy s odvozeninami jsem s tímto významem nenalezla.

Илья Муромец byl jeden z hlavních hrdinů ruských bylin – bohatýr a díky němu dané jméno získalo svou konotaci. Použití asociativního významu tohoto jména můžeme vidět v úryvku z autobiografické novely Konstantina Feoktistova „Trajektorie života“: *Средний - типичный Илья Муромец - и по внешности, и по содержанию. Умеет постоять за себя. Много работает.* (<http://lib.rus.ec>)

3.1.3 Člověk nevyvolávající úctu, nesympatický

Člověka, který nevyvolává u ostatních úctu, označují křestní jména *Вася (Вась), Пантелей, Петруха* a *Филька*. Osobu, která je nesympatická, označují jména *Езон (Эзон)* a *Федул*. K dané podkategorie patří i apelativ *Гаврик* a odvozenina *Дунькин*. Žádné ze jmen literárních nebo mytologických postav tento význam nemá.

3.1.4 Homosexuál

Představu homosexuála vyvolávají křestní jména *Дашка, Додик, Дунька, Зойка, Люська, Манька (Маня), Маргаритка, Маруся, Машиа, Машка, Мурка, Петька, Светка, Танька, Шурик*. Jména literárních postav s tímto významem jsou *Ромео* a *Руслан*. Danou konotaci má i apelativ *Маруха* a odvozenina *Наташка*. Vyskytují se zde tedy nejčastěji křestní jména lidí, pak jména literárních postav a apelativy s odvozeninami. Jména mytologických postav se s tímto významem neobjevují.

3.1.5 Ostatní jména označující lidi

Do této podkategorie jsem zařadila všechny ostatní jednotky, které nemohou být začleněny do předchozích, avšak označují člověka. Jejich specifický význam se vyskytoval zpravidla jednou, nebo v minimálním počtu.

Patří sem křestní jména *Адам* s významy předek, první osídlenec, člověk s bezprostředním vnímáním světa, nositel starých názorů a zvyků; *Ванька* – člověk simulující psychickou nemoc, choromyslnost; *Васька* – člověk plnící drobné a lehké úkoly; *Вениамин* – milovaný člověk; *Вован* – „nový Rus“; *Демосфен* – člověk sklonný k výmluvnosti, krasořečnictví; *Иван* – samostatný člověk, hospodář, někdo, někdo druhý; *Иван Иванович Иванов (Иван Иванович Иванов)* – obyčejný, ničím nepozoruhodný člověk; *Коля* – narkoman; *Крез* – boháč; *Лазарь* – žebrák, slepý žebrák, který si zpěvem obstarává obživu; *Петряй (Петрей)* – člověk plnící drobné a lehké úkoly; *Робин Гуд* – národní zastánce, ochránce chudáků; *Спиридон* – vyslaný,

seslaný člověk; *Ховря (Хивря)* – negativně charakterizovaný člověk; *Шурик* – psychicky nenormální člověk, s žertovným nádechem černocho; *Яков* a *Яшка* – nezajímavý, fádni člověk, narušitel hranice. Jména literárních postav, která nemohla být zařazena do předchozích podkategorií, jsou *Гамлет* s významy člověk trápící se pochybami, „zbytečný člověk“; *Дон-Жуан (Донжуан, дон Жуан, Дон-Жуант, Дон-Хуан, Шуан)* – člověk, který často mění své profesionální zájmy, předměty svých vědeckých zájmů; *Дон-Кихот (Дон-Кишот, Дон-Кишод)* – fanatik, blázen; *Золушка* – člověk, kterému nebyla dána láska a péče, nebo jí měl méně, než někdo jiný; *Карлсон* – nešťastný člověk; *Квазимодо* – mrzák, člověk vyvolávající odpor; *Робинзон* – osamělý obyvatel, člověk, který se dostal na nějaký ne zrovna vhodný pro život ostrov, na ledovou kru, atd., člověk, který dobrovolně odešel od lidí, společenského života a stresu, který s tím souvisí, turista, cestovatel po rodné zemi, člověk, který žije v extrémních podmínkách, kde se může spoléhat pouze sám na sebe; *Ромео и Джульетта* – milenci; *Сандрильона* – člověk, kterému nebyla dána láska a péče, nebo jí měl méně, než někdo jiný; *Санчо Панса (Санчо Пансо, Санхо Панца)* – představitel střední vrstvy, měšťan. Přiřadila jsem sem i jména mytologických postav *Каин* – všemi prokletý člověk, tulák; *Прометей* – člověk, který se věnoval službě lidem; a *Сарданпал* – člověk, který miluje rozkoš, něhu a radosti. Do této podkategorie patří také apelativy *Акулька* s konotací člověk, který prohrál ve stejnojmenné hře; *Гаврик* – zatím nesamostatný člověk; *Евпал* – pohrdavě o člověku, který se považuje za důležitou osobu; *Лазарь* – žebrák, slepý žebrák, který si zpěvem obstarává obživu, člověk, který se za pomoci lži a pochlebování snaží získat něčí ochranu, milost a důvěru; a odvozeniny *Радиоайболит* – mistr v opravě rozhlasového zařízení; *Гамлетик* – pohrdavě o člověku, který trpí reflexí, zbytečnou sebekritikou; *Махамэт, махамэць* – narušitel klidu.

Nejvíce specifických významů, týkajících se člověka, mají křestní jména lidí, pak jména literárních postav, následně skupina apelativů s odvozeninami a nejméně zástupců jsem našla u jmen mytologických postav.

Pokud shrneme celou první kategorii, tedy kategorii jmen označujících člověka, zjistíme, že nejvíce jednotek, přesněji 38, obsahuje podkategorie „Ostatní jména označující lidi“, kde se vyskytuje 55 různých konotací. Za ní následuje s 19 představiteli podkategorie „Homosexuál“ a pak s 10 jednotkami podkategorie „Člověk obecně“.

Za nimi je s 8 představiteli podkategorie „Člověk nevyvolávající úctu, nesympatický“ a pouze se 4 jednotkami podkategorie „Člověk vyvolávající úctu, významný, autorita“.

3.2 Jména označující muže, mladíka

3.2.1 Muž, mladík obecně

Mezi křestní jména s tímto významem patří jména *Адам, Андрон, Вася (Вась), Гаврила (Гаврило), Иван Иванович (Иван Иванович), Кирюха (Керюха)* a *Сидор*. Pohrdavě nebo ironicky jsou z nich chápány *Андрон, Вася (Вась), Гаврила (Гаврило)* a *Сидор*. Jak vidíme, muže či mladíka označují pouze křestní jména lidí.

3.2.2 Významný muž

Zde se nachází křestní jména *Ален Делон* a *Фан Фаныч*. Skupina jmen literárních postav, mytologických postav a odvozeniny s apelativy představitele, kteří by označovali významného muže, nemají.

3.2.3 Bohatýr, hrdina, silák

S touto konotací se vyskytují jména mytologických postav *Геркулес (Геракл), Голиаф, Еруслан (Еруслан Лазаревич/Лазарич), Илья Муромец, Полкан* a apelativ *Гаврик*. Křestní jména lidí, literárních postav a odvozeniny v dané podkategorii své představitele nemají.

3.2.4 Frajer, parádník

Křestní jména s tímto významem jsou *Вася (Вась), Додик, Жорж, Жоржик*. Do této podkategorie jsem zařadila i odvozeninu *Иванморы*. Z toho vyplývá, že představitele dané skupiny najdeme pouze u křestních jmen lidí a odvozenin.

3.2.5 Ctitel žen, záletník

Do této podkategorie jsem začlenila křestní jména *Адонис (Адонид), Лелик* a *Фоблас (Фоблаз)*. Literární postava označující ctitele žen je pouze jedna, a to *Ромео*, stejně jako se s tímto významem vyskytuje jediná odvozenina *Селадон*. Jména mytologických postav a apelativy jsem s danou konotací nenašla.

3.2.6 Milenec

Milence označuje křestní jméno *Адонис (Адонид)* a jméno literární postavy

Ромео. Lze sem přiřadit i apelativ *Маруха* a odvozeninu *Мара*. Vyskytují se zde tedy mimo jmen mytologických postav zástupci všech skupin.

3.2.7 Mučitel, trýznitel

K podkategorii muže mučitele, trýznitele patří pouze křestní jména lidí *Малюта Скуратов (Малюта)*, *Нерон* a *Пилат*.

Představu mučitele a trýznitele vyvolává jméno *Малюта Скуратов (Малюта)* díky historickým událostem. Byl to zabijácký velitel opričníků Ivana Hrozného, kteří v 16. století nastolili v zemi hrůzovládu. Použití v textu může být následující: *Отброшены от власти и творец опричнины Борис Березовский, и его «Малюта» Сергей Доренко.* (<http://www.ruscorpora.ru>)

3.2.8 Ostatní jména označující muže, mladíka

Do této podkategorie jsem opět zařadila všechny zbylé jednotky, které nemohly být začleněny do předchozích podkategorií, ale označují muže nebo mladíka. Křestní jména s takovým specifickým významem jsou *Азеф* s konotací obojetník; *Додик* – zženštilý muž; *Жоржик* a *Жорик* – protekční mladík; *Иван* – kladně charakterizovatelný muž; *Кирюха (Керюха)* – muž, který se společně s někým opíjí; a *Матвей* – muž, který není zloděj. Osobitý význam mají i jména literárních postav *Альфонс* – pasák prostitutek, muž, který žije na úkor ženy nebo milenky; *Гаврош* – dorostenec, který se účastní boje na barikádách, nezletilý tulák nebo bezdomovec; *Дон-Жуан (Донжуан, дон Жуан, Дон-Жуант, Дон-Хуан, Шуан)* – rožítkař, floutek, pokušitel; a *Селадон*, který má zastaralý význam galantní kavalír, milovník rozkoší. Ze jmen mytologických postav jsem do této podkategorie zařadila jméno *Геркулес (Геракл)* s ironickým významem slabý námořník; a *Магдалина (Мария Магдалина, Мария из Магдалы)* – floutek, hýřil, flamendr. Dále jsem do této kategorie začlenila apelativ *Аполлон* s významem divý muž, strážce lesa; a odvozeniny *Аленделонистый* s žertovným významem sympatický muž; *Иванморы* – protekční mladík; *Керя* – muž, který se společně s někým opíjí; a *Селадон* – sentimentální zamilovaný.

Ojedinelé významy charakterizující muže či mladíka se vyskytují nejvíce u lidských křestních jmen, pak u skupiny apelativů s odvozeninami, dále u jmen literárních postav a nejméně u jmen mytologických postav.

V druhé kategorii jmen označujících muže, mladíka se opět nejvíce jednotek,

tedy 18, vyskytuje v podkategorii „Ostatní jména označující muže, mladíka“, kde můžeme najít celkem 22 různých významů. Dále podle počtu představitelů jdou za sebou podkategorie „Muž, mladík obecně“ se 7 zástupci, „Bohatýr, hrdina, silák“ s 6 představiteli, po 5 zástupcích mají podkategorie „Frajer, parádník“ a „Stitel žen, záletník“, 4 představitele najdeme u podkategorie „Milenec“, 3 u „Mučitel, trýznitel“ a pouze dva u podkategorie „Významný muž“.

3.3 Jména označující ženu, dívku

3.3.1 Žena, dívka obecně

Ženu či dívku obecně mohou označovat křestní jména *Груша, Клава, Марта, Маруся, Марь Иванна (Марь Ивановна, Марь Ванна, Марья Ивановна, Мария Ивановна), Марьяна, Матрена, Маша, Мурка* a *Танька*. Jméno mytologické postavy s tímto významem je pouze jediné, a to *Ева (Эва)*. Přiřadila jsem sem i apelativ *Маруха* a odvozeniny *Гаврица, Марушка, Мара, Матреша, Матрешка*. Nejvíce jednotek je zde u lidských křestních jmen, dále u apelativů s odvozeninami a jednoho představitele máme u jmen mytologických postav. Naopak u jmen literárních postav jsem takovou jednotku neobjevila.

3.3.2 Významná žena

Významnou ženu označuje pouze lidské křestní jméno *Милитриса (Миритрица, Милитриса Карибитьевна)*.

3.3.3 Svůdná žena, pokušitelka

Svůdnou ženu asociují křestní jména *Аспазия (Аспасия)* a *Клеопатра*. Do této podkategorie patří i jména mytologických postav *Лилит* a *Цирцея*. V ostatních skupinách se představitelé s touto konotací neobjevují.

Jméno *Аспазия (Аспасия)* svůj význam získalo díky jeho nositelce – druhé ženě Perikla, řeckého panovníka v 5. stol. př. n. l. Vyznačovala se krásou, vzděláním, vybranými manýry a svobodou chování. Ve větě ho můžeme užít následovně: *Но вот Аспазия! Не смеет и дохнуть Смятенный юноша при черных глаз сих встрече.* (СКСИ, 2006: 68)

3.3.4 Žena nevyvolávající úctu, nesympatická

Křestní jméno, které může mít význam ženy nevyvolávající u svého okolí úctu, je *Мотя*. Jméno *Тетя Мотя* má význam nesympatické ženy. Z ostatních skupin jsem žádné jednotky do této podkategorie nezařadila.

3.3.5 Milenka

Konotativní význam ženy – milenky mohou mít křestní jména *Дидона*, *Лауса*, *Мальвина*, *Маруся*, *Марьяна*, *Машка*, *Эстер*, jména literárních postav *Дульцинея* (*Дульсинея*), apelativ *Маруха* a odvozenina *Мара*. U jmen mytologických postav se daný význam nevyskytuje.

3.3.6 Prostitutka, lehká žena

Do této podkategorie jsem začlenila křestní jména *Аспазия* (*Аспасия*), *Клара*, *Лауса*, *Мальвина*, *Маруся*, *Марьяна*, *Матильда*, *Машка*, *Мурка*, *Муська* a *Наташа*. Ze jmen literárních postav prostitutku označují jména *Золушка*, *Нана* a *Сандрильона* a ze jmen mytologických postav jméno *Магдалина* (*Мария Магдалина*, *Мария из Магдалы*). Patří sem i apelativ *Маруха* a odvozeniny *Марушка*, *Мархоня*, *Мара* a *Супернаташа*. Jak je vidět, v této podkategorii najdeme zástupce všech skupin, avšak představitelů lidských křestních jmen je nejvíce.

3.3.7 Lesbička

Lesbičku mohou asociovat křestní jména lidí *Володя*, *Клава*, *Маруся*, *Машка*. V ostatních skupinách se tento význam nevyskytuje.

3.3.8 Mučitelka

Do této podkategorie spadá jediná jednotka – lidské křestní jméno *Иродиада*.

3.3.9 Ostatní jména označující ženu, dívku

Zde se opět nachází zbylé jednotky, které označují ženu či dívku, ale nemohly být začleněny do předchozích podkategorií. Jejich význam se vyskytoval zpravidla ojedinele. Tato podkategorie zahrnuje křestní jména *Арина Родионовна* s konotací nositelka „ruského počátku“; *Ганка* – hospodářka, selka; *Дидона* – horoucně a oddaně milující žena; *Иродиада* – neřestná žena, hříšnice, nestyda; *Марфа* – žena s praktickým charakterem, pečlivá hospodyňka, která na první místo v životě staví materiální a ne

duchovní princip; *Марья* – kladně charakterizovatelná, moudrá žena; *Марь Иванна* (*Марь Ивановна, Марь Ванна, Марья Ивановна, Мария Ивановна*) – ničím nepozoruhodná, obyčejná žena; *Наденька* – měšťanka; *Тетя Мотя* – nekulturní, nevychovaná žena; *Февронья* – negativně charakterizovatelná žena. Patří sem i jména literárních postav *Гюльчатай* – východní dívka; *Джульетта* – horoucně milující dívka; *Лолита* (*Лолиточка*) – mladá nymfa; *Нана* – vydržovaná žena, nevěstka; a jméno mytologické postavy *Лилит* – první láska. Posledními zástupci jsou odvozeniny *Богданиха* s významem žena, která porodila nemanželské dítě; a *Мара* – hovorově slečna, slečinka.

S nejvíce jednotkami se specifickým významem charakterizujícím ženu případně dívku se můžeme setkat u křestních jmen lidí, dále u jmen literárních postav, dva zástupce máme ve skupině apelativů s odvozeninami a jednoho u jmen mytologických postav.

Celkově se dá říci, že nejvíce zástupců, kteří asociují ženu či dívku, se vyskytuje v podkategorii „Prostitutka, lehká žena“, a to s počtem 20, dále po 17 představitelích mají podkategorie „Ostatní jména označující ženu, dívku“ a „Žena, dívka obecně“, 10 jednotek máme u ženy – milenky, po 4 u podkategorie „Lesbička“ a „Svůdná žena, pokušitelka“, 2 u podkategorie „Žena nevyvolávající úctu, nesympatická“ a po jednom představiteli mají podkategorie „Významná žena“ a „Mučitelka“. Do podkategorie „Ostatní jména označující ženu, dívku“ byly zařazeny jednotky celkem s 21 různými konotacemi.

3.4 Jména označující děti, syny

3.4.1 Děti, synové obecně

Dítě, případně syna obecně mohou označovat křestní jména *Каранет* a *Спирька*, jméno mytologické postavy *Морфей* a apelativ *Гаврик*. Odvozenina *Гаврица* označuje obecně dívku. Jména literárních postav se stejnou obecnou charakteristikou se nevyskytují.

3.4.2 Nekřtěné děti

Do této kategorie patří křestní jméno *Богдан* a odvozeniny *Богдановец* (*богодановец*). U jmen literárních a mytologických postav a u apelativů jsem tento

význam neobjevila.

3.4.3 Nemanželské děti

Konotaci nemanželského dítěte má křestní jméno *Богдан* a odvozeniny *Богданенок*, *Богдановна*, *Богданыч*, *Богданович* (*Богоданович*), *Богдановец* (*богодановец*). Jména literárních a mytologických postav a apelativy opět tento význam nemají.

Ačkoliv jméno *Богдан* vzniklo z řeckého slova *Theodotos* – daný bohem, v mnoha příručkách označuje nemanželské dítě. Nositelem tohoto jména byl i nemanželský syn cara Alexandra II. *Михаил-Богдан Огинский*. V textu může být tento přenesený význam použit následovně: *Если у девушки ребенок до свадьбы, так называли ребенка богоданный, богдан значит, богданыч.* (СКСИ, 2006: 79)

3.4.4 Ostatní jména označující děti, syny

Do této podkategorie jsem zařadila křestní jména *Вениамин* mající význam milovaný syn; *Жорж* – syn bohatých rodičů; *Жоржик* – syn bohatých rodičů, syn nepmana (podnikatele); *Макар* a *Мирон* – nezákonně narozené děti; jméno literární postavy *Робинзон* s významem jedináček; a odvozeniny *Иванморы* – syn bohatých rodičů, syn nepmana; a *Иуденок* – dítě, jehož otec má negativní přezdívku *Иуда*. Jména mytologických postav a apelativy, které bych mohla přiřadit k této skupině, jsem nenašla.

Vysvětlení, proč jméno *Робинзон* označuje jedináčka, najdeme v románu Daniela Defoa „Robinson Crusoe“, kde se tento hlavní hrdina ocitne osamělý na pustém ostrově.

Pokud budeme charakterizovat kategorii jmen označujících děti, syny, můžeme říci, že nejvíce představitelů, a to 8, má podkategorie „Ostatní jména označující děti, syny“. 6 představitelů mají „Nemanželské děti“, 5 zástupců je v podkategorii „Děti, synové obecně“ a dva představitele máme u podkategorie „Nekřtěné děti“. V podkategorii „Ostatní jména označující děti, syny“ se vyskytuje 6 specifických konotací.

3.5 Jména označující přítele, společníka

Přítele či společníka mohou označovat křestní jména *Адам*, *Васек*, *Курюха*

(*Керюха*), *Макар* a spojení jmen *Пат* и *Паташон*. Dále sem patří jméno mytologické postavy *Аякс* (*Аянт*) a spojení mytologických jmen *Орест* и *Пилад* (*Артид* и *Пилад*). Posledními představiteli této podkategorie jsou odvozeniny *Керя* a *Лазарек*. Jména literárních postav a apelativy se s touto konotací neobjevují. Celkem máme v této kategorii 9 představitelů.

Spojení jmen *Орест* и *Пилад* (*Артид* и *Пилад*) pochází ze starořecké mytologie. Byli to bratřenci, mezi kterými bylo tak silné a nezištné přátelství, že byli ochotni obětovat svůj život jeden pro druhého, a stali se tak symbolem pro věrné, nerozlučné přátele. Toto spojení se objevuje i v trilogii L. N. Tolstého „*Dětství, Chlapectví, Jinošství*“ ve třetím díle: *Когда расплатились и стали надевать шинели, Дубков обратился к Дмитрию: «Ну, а Орест и Пилад куда поедут? верно, домой беседовать о любви; то ли дело мы, проведем милую тетушку.»* (www.prosv.ru)

3.6 Jména označující národnosti a etnika

Stejně jako je na světě mnoho národů, tak i různá jména mohou označovat různé národy. Některá ze jmen byla převzata z cizích jazyků, nebo byla mezi lidmi dané národnosti rozšířena, a proto označují představitele právě tohoto národa či etnika.

3.6.1 Židé

Neutrální konotativní význam Žid mají křestní jména *Борух*, *Дора*, *Зяма*, *Изя*, *Ицьк* (*Ицька*), *Мойша*, *Сарра* (*Сара*), *София* (*Софья*), *Фима*, *Хайка*, *Хая* a *Эстер*. Ironický nebo pohrdavý nádech mají jména *Абрам* (*Авраам*), *Абраша*, *Абрамчик*, *Монька*, *Хайм*, *Шмуль*. Do této kategorie patří také odvozenina *Шмульвасер* s neutrálním tónem.

Užití v textu vypadá následovně: *И не русская она! По носу видно — Хайка!* (СКСИ, 2006: 395)

3.6.2 Ostatní národnosti, etnika

Křestní jména *Ванька*, *Ваня*, *Иван*, *Иван Иванович* (*Иван Иванович*), *Иван Иванович Иванов* (*Иван Иванович Иванов*), *Наташа* označují Rusy, rusky mluvící národy, případně východní slovany; *Василий Иванович* (*Василий Иванович*) – Čuvaše; *Ганс*, *Герман* a *Фриц* – Němce; *Джон Буль* (*Буль*) – Angličana; *Жорик*, *Каранет*, *Хачик* – Armény; *Кирилл* – Roma; *Магомет* – muslima; *Магомет*, *Осман* – Turky či

turecky mluvící národy; *Мамай* – představitele islámských národů nebo Tatařů; *Мамед* (*Мамедун*), *Хачик* – rodáka z Kavkazu nebo Střední Asie. Cizince obecně označují jména *Джон* a *Иван Иванович* (*Иван Иванович*). Z odvozenin sem patří *Марушка*, která vyvolává představu Rusa; a *Магомедашка* – s pohrdavým tónem Muslima.

Německá jména *Ганс*, *Герман* a *Фриц* během druhé světové války označovala německé vojáky. To dokazuje i úryvek: *Не задремли, смотри, а то ганец подкрадется!* (СКСИ, 2006: 125)

Z výše uvedených příkladů jasně vyplývá, že nejvíce konotativních ruských jmen asociující různé národnosti či etnika najdeme u lidských křesťanských jmen a u odvozenin. Nejpočetnějšími jsou jednotky vyvolávající představu Žida – těch je 19. Za nimi následují jednotky s významem „Rus“. U jmen literárních a mytologických postav a u apelativů se takoví představitelé nevyskytují. Celkem bylo do této kategorie začleněno 43 jednotek.

3.7 Jména označující profese, poslání, pozice

3.7.1 Pracovník orgánů činných v trestním řízení

Do dané podkategorie patří křesťanská jména *Ганка*, *Митька*, *Семен*, *Сергея*, *Яков*, *Яшка* a jména literárních postav *Держиморда*, *Дядя Степа*, *Шерлок Холмс*, která ztvárňují policistu či pracovníka policie, tři křesťanská jména označující kata – *Кирюха* (*Керюха*), *Малюта Скуратов* (*Малюта*), *Тимофей* a jméno *Сидор* s konotací domovník. Ostatní skupiny jednotky s podobným významem nemají.

Asociaci policisty vyvolávají jména *Держиморда*, *Дядя Степа* a *Шерлок Холмс* díky literárním postavám téhož jména. *Держиморда* je postava policisty v díle N. V. Gogola „*Revizor*“, *Дядя Степа* je postava poetických děl pro děti sovětského spisovatele Sergeje Michalkova, např. „*Дядя Степа — милиционер*“. *Шерлок Холмс* je jméno celosvětově známého detektiva z povídek a románů britského spisovatele A. C. Doyle. Přenesený význam těchto jmen byl využit v titulku článku o policii: «*Дядя Степа прощай, здравствуй держиморда Очумелов!?*» (<http://krcevr.f.ucoz.ru>)

3.7.2 Detektiv

Detektiva mohou označovat křesťanská jména *Семен* a *Яков* a jméno literární postavy *Шерлок Холмс*. U zbylých skupin jsem tento význam nenalezla.

3.7.3 Sluha, lokaj

Asociaci sluhy nebo lokaje u nás mohou vyvolat křestní jména *Алешка* a *Личарда* (*Личард*), jména literárních postav *Санчо Панса* (*Санчо Пансо*, *Санхо Панца*) a *Фигаро*, jméno mytologické postavy *Ганимед* nebo apelativ *Хам*. Jak vidíme, v této kategorii má každá skupina alespoň jednoho svého zástupce.

3.7.4 Ostatní profese, poslání, pozice

V této podkategorii jsou zahrnuty všechny zbylé jednotky označující výše nespécifikovanou profesi, poslání či pozici. Patří sem křestní jména *Август* vyvolávající představu osvíceného monarchy, panovníka rozkvétajícího státu nebo patrona umění; *Автомедон* (*Авромедонт*) – s ironickým nádechem kočí, vozka; *Арина Родионовна* – vychovatelka, přestounka; *Аристарх* – kritik; *Аристомель* – filosof, věstec; *Афоня* – pracovník v bytovém a obecním hospodářství mající sklony k melouchu; *Ванька* – kočí, vozka, řidič automobilu, na kterém se vyváží nezaznamenaný náklad, účastník rozkrádání; *Вася* (*Вась*) – podnikavý domácí výrobce, melouchář; *Вован* – velký podnikatel; *Гаврила* (*Гаврило*) – železniční strojvůdce, místní pracovník nebo zaměstnanec v ruských zahraničních zařízeních, domovník; *Демосфен* – řečník, obhájce, advokát; *Жорж* – duchovní osoba, kněz; *Жоржик* – „štábní krysa“, anarchisticky ladění námořníci v období Říjnové revoluce a občanské války; *Зюл* – nepřející, jízlivý kritik; *Иван Иванович* (*Иван Иванович*) – prokurátor, zodpovědná osoba přidaná orgány KGB bývalého SSSR k delegacím, které odjížděly do zahraničí, která měla plnit roli pozorovatele a informátora; *Леха* – kolchozník; *Личард* – osobní posel; *Луис Альберто* (*Луис Альбертович*) – vedoucí ženské brigády, velitel v ženském kolektivu; *Макар* – ten, kdo se zabývá sezonními pracemi zemědělců ve městě, hospodský, obchodník ve stravovacím podniku, náruživý rybář; *Маруся* – zbytečně zdvořilý a inteligentní velitel lodě; *Марь Иванна* (*Марь Ивановна*, *Марь Ванна*, *Марья Ивановна*, *Мария Ивановна*) – učitelka ve škole; *Машка* – námořník; *Нерон* – pronásledovatel; *Нестор* – letopisec, historik, chronograf; *Нюшка* – modelka; *Сократ* – filosof, mudrc, vědec; *Соломон* – mudrc jak s neutrálním, tak i ironickým nádechem, moudrý soudce; *Яков* a *Яшка* – průvodčí. Zařadila jsem do této podkategorie i jména literárních postav *Айболит* s konotací dětský doktor, veterinář; *Виргилий* (*Вергилий*) – průvodce; *Гулливер* – basketbalista; *Левша* – národní umělec,

mistr; *Пимен* – letopisec, archivář, pohrdavě pisálek; *Ромео* – muž, který se zabývá průmyslovou špionáží a jehož úkolem je svádět sekretářky státních činovníků či vedoucích firem; *Фигаро* – kadeřník, holič. Jména mytologických postav, která jsem sem začlenila, jsou *Архус* s významem neúnavná stráž, člověk hlídající něčí zájmy; *Ганимед* – číšník; *Ментор* – mentor, učitel; *Меркурий* – posel, velvyslanec; *Сивилла* (*Сибилла*) – věštkyně; *Эскулан* – doktor, medik. Do této podkategorie patří také apelativy *Охреян* vyvolávající představu rozkolníka; *Гаврик* – chlapec z leteckého, někdy i přepravního světa, mechanik; *Полкан* – plukovník; *Эскулан* – doktor, medik; a odvozeniny *Гаврилка* (*Гаврила*) – průvodčí v železničním osobním vagónu; *Иванморы* – „štábní krysa“, anarchisticky ladění námořníci v období Říjnové revoluce a občanské války; *Ментор* – učitel, mentor, vychovatel.

Nejvíce jednotek se specifickým významem máme u křestních jmen lidí. Stejný počet zástupců mají jména literárních postav a apelativy s odvozeninami. Za nimi následují jména mytologických postav.

Shrneme-li kategorii jmen označujících profese, poslání, pozice, tak zjistíme, že nejvíce představitelů se vyskytuje v podkategorii „Ostatní profese, poslání, pozice“, kde máme celkem 50 jednotek se 75 různými konotacemi. Za ní následuje podkategorie „Pracovník orgánů činných v trestním řízení“ se 13 zástupci, „Sluha, lokaj“ se 6 zástupci a 3 představitelé mají detektivové.

3.8 Jména označující povahové rysy

3.8.1 Lehkomyslní, roztržití, nezodpovědní, nepraktičtí lidé

S některou z těchto konotací se můžeme setkat u křestních jmen *Адам*, *Матрена*, *Митюха*, *Мотя*, *Фифа*, *Хоня*. Lehkomyslného člověka asociuje jméno literární postavy *Лолита* (*Лолиточка*), apelativy *Эзон*, *Фитяй*, *Фифа* a odvozenina *Фифка*, *фифочка*. U jmen mytologických postav se tato konotace neobjevuje.

3.8.2 Nepořádní lidé, lajdáci

Do této podkategorie patří křestní jména *Акулька*, *Ероха*, *Мотя*, *Петруха*, *Тетя Мотя*, *Ховря* (*Хивря*), jméno literární postavy *Митрофан* (*Митрофанушка*) a odvozeniny *Матрешка* a *Петрухаться*. Jména mytologických postav a apelativy se s tímto významem nevyskytují.

3.8.3 Lháři, chvástalové

Sem jsem přiřadila křestní jména *Алеха, Алешка, Андрон, Аника, Дема* a *Эзон* s tím, že daný význam u jména *Аника* vyznívá ironicky. V ostatních skupinách jsem jednotky s konotací lháře či chvástala nenalezla.

3.8.4 Důvěřiví, naivní lidé, snílci

Křestní jména s tímto významem jsou *Афоня, Ваня, Васек, Иванушка, Леха, Маруся, Фалалей, Филимон*. Jednoho představitele, a to *Дон-Кихот (Дон-Кишот, Дон-Кишод)*, máme mezi jmény literárních postav a jednoho – *Додон* – u jmen mytologických postav. Naivního člověka asociuje apativ *Тюха*. Jak vidíme, jednotky s touto konotací se vyskytují ve všech skupinách.

3.8.5 Podvodníci

Podvodníka mohou asociovat křestní jména *Вакул (Вакула), Вован, Дема, Эзон, Жоржик, Макар* a jména literárních postav *Бендер* a *Остан*. U jmen mytologických postav a u apativů s odvozeninami se daná konotace nenachází.

3.8.6 Šibalové, vychytralí lidé

Do této podkategorie spadají křestní jména *Вакул (Вакула), Дема, Макар*, apativ *Гаерик* a odvozenina *Хитрован*. U jmen literárních a mytologických postav se tento význam nevyskytuje.

3.8.7 Opilci, alkoholici

Křestní jména označující opilce či alkoholika jsou *Егор, Жорж, Кирюха (Керюха)* a *Сережка*. Patří sem také odvozeniny *Кирюшка, Кирюшкин* a *Кирюшник*. Jména literárních a mytologických postav, které bych mohla přiřadit k této podkategorii, jsem nenalezla.

3.8.8 Lakomci, chamtiví lidé

Do podkategorie Lakomců a chamtivých lidí jsem zařadila křestní jméno *Крез*, jména literárních postav *Гарпалон, Гобсек*, jména mytologických postav *Аред, Асмодей* a *Иуда (Июда, Иуда Искарот, Иуда искаротский, Искарот, Иуда из Кариота)* a apativ *Оклитиан*. Pouze odvozeniny tuto konotaci nemají.

3.8.9 Pokrytci

V této podkategorii máme křestní jméno *Макар*, jména literárních postav *Иудушка* a *Тартюф*, jméno mytologické postavy *Иуда* (*Июда*, *Иуда Искарюот*, *Иуда искарюотский*, *Искарюот*, *Иуда из Кариота*), apelativ *Лазарь* a odvozeninu *Иудин* s významem pokrytecký. Zde se setkáváme se zástupcem z každé skupiny.

3.8.10 Zrádci

Zrádce označuje křestní jméno *Павлик Морозов*, jméno literární postavy *Иудушка*, jméno mytologické postavy *Иуда* (*Июда*, *Иуда Искарюот*, *Иуда искарюотский*, *Искарюот*, *Иуда из Кариота*) a odvozeniny *Искарюотка*, *Иудин* s významem zrádcovský a *Всекаин* – zrádce lidského rodu. V této podkategorii se vyskytují zástupci všech čtyř skupin.

Павлик Морозов byl chlapec z Gerasimovky, který se stal předsedou prvního pionýrského oddílu v rodném selu a který byl v roce 1932 zabit svými příbuznými za to, že udal u soudu svého otce. Poté se stal komunistickou ikonou a hrdinou. Novinový článek z loňského roku o synovi, který, ač neprávem, zažaloval svého otce a ten byl kvůli této křivdě zavřen, nese titulek: «Синдром Павлика Морозова». (<http://www.mk.ru/>)

3.8.11 Zlí lidé

Zlého člověka mohou asociovat křestní jména *Зюл*, *Касьян*, *Коля*, jména mytologických postav *Аред*, *Асмодей*, apelativ *Оклитиан* a odvozeniny *Аредский* a *Касьяновцы*. Pouze jména literárních postav zde nemají svého zástupce.

3.8.12 Hrubí, krutí lidé

Křestní jména, která vyvolávají představu hrubého člověka, jsou *Ахреян* (*Ахрем*), *Гаврила* (*Гаврило*), *Малюта Скуратов* (*Малюта*), *Мотря*, *Мотя*, *Нерон*, *Солоха* a *Степан*. Konotaci hrubí, až krutí mají jména literárních postav *Айболит* a *Кабаниха* a jména mytologických postav *Аред*, *Медуза* a *Хам*. Patří sem také apelativ *Эзон* a odvozenina *Малютовоскуратен*. Zde máme nejvíce představitelů u křestních jmen lidí, pak u jmen mytologických postav a po dvou zástupcích u jmen literárních postav a u skupiny apelativů s odvozeninami.

3.8.13 *Ostatní pozitivní povahové rysy*

Do této podkategorie jsem zařadila jednotky asociující kladné povahové rysy, jejichž četnost byla ojedinělá, nebo v minimálním množství. Začlenila jsem zde křestní jména *Ананий* s významem milý, úslušný člověk; *Арина Родионовна* – starostlivá chůva; *Аристид* – čestný, spravedlivý člověk; *Иван Гаврилыч* – poctivý, spolehlivý obyvatel; *Осман* – statečný, odvážný člověk; a *Феликс* – s ironickým významem vytrvalý, houževnatý člověk. Patří sem také jména literárních postav *Дон-Кихот* (*Дон-Кишот*, *Дон-Кишод*) s konotací ušlechtilý člověk, člověk stoprocentně čestný; *Золушка* – skromný člověk; *Пенелопа* – věrná žena; *Сандрильона* – skromný člověk; *Санчо Панса* (*Санчо Пансо*, *Санхо Панца*) – věrný sluha; a *Селадон* – galantní kavalír. Dále jsem do této podkategorie přiřadila jména mytologických postav *Амфитрион* s významem pohostinný člověk; *Аполлон* – láskyplný člověk; *Аред* – dychtivý po práci; a apelativy *Гаврик* – odvážný, náruživý člověk; a *Осман* – odvážný, nebojácný člověk. Jednotky asociující kladné povahové rysy se tedy vyskytují ve všech skupinách a nejčastěji u křestních jmen lidí a jmen literárních postav.

3.8.14 *Ostatní negativní povahové rysy*

V této podkategorii se nachází všechny zbylé jednotky, které mohou označovat záporné povahové rysy a nebyla pro ně vytvořena samostatná podkategorie, protože se jejich významy vyskytují v minimálním počtu. Patří sem křestní jména *Абросим* asociující člověka, který se rád vytahuje; *Азеф* s konotací provokatér; *Алик* – bezpátevní člověk; *Артюха* – neslušný, nestydatý člověk; *Афонька* – hádavý; *Ахреян* (*Ахрем*) – líný; *Ванзя*, *Ваньзя*, *Ваньдзя*, *Ваньжа* – posměváček; *Варвара* – zvědavý, všetečný člověk; *Вася* (*Вась*) – flákač; *Вовочка* – dotíravý, otravný hoch; *Гаврила* (*Гаврило*) – netaktní muž; *Герострат* – nemorální, před ničím se nezastávající ctižádostivec; *Дунька* – nekulturní člověk; *Егор* – lump; *Ерофей* – rejpal, hádavý člověk; *Ероха* – rejpal, hádavý člověk; *Жорж* – rozmazlený, náladový člověk; *Жоржик* – rozmazlený, náladový člověk; *Жорик* – nepřístupný člověk; *Омельфа* (*Амельфа*) – nenasyta; *Павлик Морозов* – donašeč; *Паша* – darmojed, příživník; *Семен* – podezíravý člověk; *Тетя Мотя* – nekulturní žena; *Филимон* – nezdvořák, neotesanec; *Фифа* – marnivá žena. Do této podkategorie můžeme zařadit i jména literárních postav *Альфонс* s konotací darmojed; *Бармалей* – s nepřívznivým tónem mrzutý, nemilý člověk; *Бендер*

– hazardér; *Кабаниха* – utlačovatelka; *Отелло* – žárlivec; *Селадон* – zastarale rozmazlený člověk; *Тарзан* – zdivočelý člověk. Jména mytologických postav, která jsem sem začlenila, jsou *Аред* s významem dareba, uličník, bezcitný člověk; *Асмодей* – chuligán, výtržník, rozvraceč; *Нарцисс* – člověk zahleděný sám do sebe; *Хам* – nevychovaný člověk, drzoun. Negativní povahové rysy asociují také apelativy *Гаврик* s významem rošťák, nezbeda, výtržník; *Лазарь* – pochlebovačný člověk, dotěrný člověk, lenivý žák; *Оклитиан* – nepřející člověk; *Осман* – drzoun, nestyda; *Фетюк* – nevlídný člověk, drzoun; *Филон (фелон)* – flákač, povaleč; *Фитяй* – zevloun; *Фифа* – marnivá žena; a odvozeniny *Альфонсировать* – být sukničkářem; *Аредский* – jízlivý člověk; *Маргафонтьевна* – nesvědomitá, lenivá žena; *Мардофоня* – nafoukaný člověk; *Геростратик* – přízemní ctižádostivec; *Геростратишко* – neužitečný ctižádostivec; *Егоренный* – potutelný, nečestný; *Ерохониться* – výbušný člověk; *Искариотина* – donašeč, udavač; *Микро-Кабаниха* – člověk mající sklon k nesnesitelnému poučování; *Махометский* – lotrovský; *Фалуй* – nezdrovák; *Халимон* – pochlebovačný člověk; *Филонщик* – flákač, povaleč; *Фифка, фифочка* – marnivá žena. V této početné podkategorii je nejvíce představitelů v skupině apelativů s odvozeninami, pak u křestních jmen lidí, jmen literárních postav a nakonec ve skupině jmen mytologických postav.

3.8.15 Ostatní povahové rysy

Do této podkategorie jsem zařadila všechny zbylé jednotky, které nemohly být začleněny do předchozích podkategorii a které asociují povahový rys, který není ani zcela kladný, ani záporný. Patří sem křestní jména *Емеля* s významem upovídaný člověk; a *Мария* – romantička; jména literárních postav *Бендер* – dobrodruh; a *Ромео* – romantik; apelativy *Маруха* s konotací přísná žena; a *Фофан* – tichý, plachý člověk; a odvozeniny *Донжуанистый* – vášnivý; *Донжуанство* – povahový rys vlastní Don Juanu; *Дон-жуанизм* – povahový rys vlastní Don Juanu; a *Марфунство* – praktičnost, přízemnost, chybějící duchovno u ženy. V této podkategorii chybí pouze zástupci jmen mytologických postav.

Pokud zhodnotíme celou devátou kategorii, tedy kategorii povahových rysů, zjistíme, že nejvíce jednotek, a to 60, se vyskytuje v podkategorii „Ostatní negativní povahové rysy“. Za ní následuje se 17 představiteli podkategorie „Ostatní pozitivní povahové rysy“, pak s 15 představiteli podkategorie „Hrubí, krutí lidé“, s 12

podkategorie „Lehkomyslní, roztržití, nezodpovědní, nepraktičtí lidé“, s 11 podkategorie „Důvěřiví, naivní lidé, snílci“, s 10 podkategorie „Ostatní povahové rysy“, s 9 podkategorie „Nepořádní lidé, lajdáci“, po 8 zástupcích mají podkategorie „Podvodníci“ a „Zlí lidé“, po 7 podkategorie „Opilci, alkoholici“ a „Lakomci, chamtiví lidé“, po 6 podkategorie „Lháři, chvástalové“, „Pokrytci“ a „Zrádci“ a nejméně početnou je s 5 jednotkami podkategorie „Šibalové, vychytralí lidé“. V podkategorii „Ostatní negativní povahové rysy“ můžeme najít celkem 60 různých konotací, 16 v podkategorii „Ostatní pozitivní povahové rysy“ a v podkategorii „Ostatní povahové rysy“ celkem 11 specifických významů. Jak tedy vidíme, zásadně převažují nad všemi ostatními jednotky označující záporné povahové rysy a i různorodost záporných rysů je podstatně širší než u kladných či ostatních povahových vlastností.

3.9 Jména označující prost'áčky, nevzdělané lidi

3.9.1 Prost'áčci, nevzdělaní lidé obecně

Do této podkategorie jsem zařadila všechny jednotky, které mají daný či podobný význam a vztahují se jak k mužům, tak i k ženám. Patří sem křestní jména *Агафон, Алеша, Аноха, Артюшка, Афоня, Ахрамей (Вахрамей, Вахруша, Вахрушка), Ахреян (Ахрем), Ванек; Ванзя, Ваньзя, Ваньдзя, Ваньжа; Ванька, Ваня, Васек, Василий, Володя, Егор, Ерема, Ермолай, Иван, Иван Иванович Иванов (Иван Иваныч Иванов), Иванушка, Ивашка, Леха, Макар, Мирон, Мирошка, Митек, Олух, Опрѣмь, Петряй (Петрей), Савоська, Семен, Софрон, Степан, Степа, Тимофей, Тимоха, Трифон, Тюха, Фалалей, Фефела, Филимон, Филофей, Филька, Филя, Фома (Хома), Фофан, Хвеня а Шурик*. Daný význam mají i jména literárních postav *Буратино, Дон-Кихот (Дон-Кишот, Дон-Кишод), Золушка, Митрофан (Митрофанушка), Сандрильона, Филатка*, jméno mytologické postavy *Хам*, apelativy *Гаврик, Эзоп, Олух, Пантюха, Тюха, Фатюй, Фофан, Хам* a odvozeniny *Маргафоня, Васюся, Гаврилка, Гаврюшка, Тюха-матюха, Митрофанаускас, Фалуй, Фефелка, Простофиля а Мордофиля*. Nejvíce zástupců se tedy vyskytuje u křestních jmen lidí, dále u apelativů s odvozeninami, u jmen literárních postav a jeden zástupce je u jmen mytologických postav.

Иван-дурак, nebo také *Иванушка-дурачок*, je jedním z hlavních typických představitelů ruských pohádek. Obvykle pochází z nižší vrstvy a díky čarodějným

silám a hlavně své hlouposti úspěšně splní všechny zkoušky a získá zaslouženou odměnu. Ruská národní pohádka „*Иванушка-дурачок*“ začíná slovy: «*Был-жил старик со старухой; у них было три сына: двое умные, третий – Иванушка-дурачок.*» (www.русские-сказки.ru)

3.9.2 Prosté, nevzdělané ženy

Ženu s touto konotací mohou označovat křestní jména *Акулина (Кулина), Акулька, Варюха, Гапка, Дунька, Дуня, Клава, Маланья, Маруся, Марфутка, Марь Иванна (Марь Ивановна, Марь Ванна, Марья Ивановна, Мария Ивановна), Маша, Мотря, Мотя, Прасковья, Тетя Мотя, Федосья, Фенька, Фефела, Фекла, Хавронья* a odvozenina *Матрешка*. Mezi jmény literárních a mytologických postav a apelativy se žena s těmito významy neobjevuje.

Shrneme-li desátou kategorii jmen označujících prostáčky, nevzdělané lidi, uvidíme, že celkem 73 jednotek se vztahuje ke všem lidem bez ohledu na pohlaví, a 23 jednotek se vztahuje pouze k ženám.

3.10 Jména označující moudré, vzdělané lidi

3.10.1 Moudří, vzdělaní muži

Moudrého, vzdělaného muže asociují, ať už s neutrálním nebo ironickým nádechem, křestní jména *Сократ* a *Соломон* a s neutrálním tónem jméno mytologické postavy *Нестор*. V ostatních skupinách jsem jednotky s touto konotací nenašla.

Význam jmen *Сократ* a *Соломон* opět vychází z vlastností historických postav. *Сократ* byl aténský filosof a učitel žijící v 5. stol. př. n. l. *Соломон* (česky Šalomoun) byl král vládnoucí v 10. stol. př. n. l. v Izraelském království. Byl známý svou moudrostí, zasloužil se o rozkvet své země, obchodu, města Jeruzaléma a o čtyřicet let bez války. Odtud také pochází rčení „šalomounské rozhodnutí“. Tohoto přirovnání je užito i v díle M. Gorkého „Povídky o hrdinech“: *Делу этому обучил меня в Тамбове старик один, сволочь был он, к слову сказать, ну, а в своем деле — Соломон-мудрец!* (<http://lib.rus.ec>)

3.10.2 Moudré, vzdělané ženy

Do této podkategorie jsem mohla zařadit pouze dvě křestní jména, a to *Марья*

a *Эстер*.

Celkově se dá říci, že moudré muže asociují pouze tři jména a moudré ženy dokonce jen dvě. Naopak kategorie jmen označujících prosté a nevzdělané lidi patří k nejpočetnějším v celé mé práci.

3.11 Jména označující nešikovné, těžkopádné lidi

3.11.1 Nešikovní, těžkopádní lidé obecně

K této podkategorii, kde se vyskytují jednotky vztahující se obecně k lidem nehledě na jejich pohlaví, jsem přiřadila křestní jména *Акуля (Куля)*, *Вавила (Вавило)*, *Ваня*, *Володя*, *Зоя*, *Митя*, *Пентюх*, *Тимоха*, *Тюха*, *Фаля*, *Филя*, jméno literární postavy *Буратино* s konotací nešikovný, neschopný a apelativy *Дадон*, *Пентюх* a *Фатюй*. Ve skupině jmen mytologických postav a odvozenin se tyto významy nevyskytují.

Z jakých důvodů právě tato jména získala danou konotaci jsem nezjistila. Jedinou souvislost jsem našla u jména postavičky *Буратино*. Je to pohádkový hrdina vytesaný ze dřeva. A například v českém jazyce můžeme nešikovného, nemotorného člověka označit jako „dřevo“.

3.11.2 Nešikovní, těžkopádní muži

Nešikovné nebo těžkopádné muže mohou asociovat křestní jména lidí *Аноха*, *Ахреян (Ахрем)* a *Вавила (Вавило)*. U ostatní skupin jsem představitele této podkategorie neobjevila.

3.11.3 Nešikovné, těžkopádné ženy

Ženy s touto konotací se vyskytují taktéž pouze mezi křestními jmény lidí a jsou to jména *Акуля (Куля)*, *Солоха*, *Фетинья*, *Феша*.

Jméno *Акуля* s touto asociací může být užito v textu následovně: *Такой акули сроду у нас в роду не была, што ни зделът, фсё ни так, как нада.* (СКСИ, 2006: 46)

V dané kategorii se nachází celkem 22 jednotek a nejvíce v podkategorii označující jak muže, tak i ženy.

3.12 Jména označující šikovní, mrštné lidi

Tato kategorie je opakem k předchozí a máme zde pouze jediného představitele – apelativ *Гаврик*. U ostatních skupin se tento význam nevyskytuje a je tedy názorně vidět, že co se týče šikovnosti a mrštnosti, převažují jednotky se zápornou tendencí.

V textu může být jméno s tímto významem použito následovně: *Ох, он гаврик. Бойкий такой, отчаянный.* (СКСИ, 2006: 120)

3.13 Jména označující skutky, jednání

Kategorie skutků a jednání byla vytvořena speciálně pro apelativy s odvozeninami, protože se mezi nimi vyskytuje mnoho podstatných jmen a sloves, která nebyla zařazena do zbylých kategorií, ačkoliv mnohá z nich jsou s těmito kategoriemi díky svému významu úzce spjata.

3.13.1 Pozitivní skutky, jednání

Sem můžeme zařadit odvozeniny *Ванькать* s konotací hýčkat, plnit veškerá přání a rozmary, rozmazlovat; *Донкихотство* – velkodušnost, ušlechtilost, sebeobětování pro ušlechtilou myšlenku a *Марушиться* – milovat jeden druhého.

3.13.2 Negativní skutky, jednání

K této podkategorii jsem přiřadila apelativ *Офофанить(-ся)* s významem obalamutit; a odvozeniny *Азефицина* – zrada, donašečství; *Азефствовать* – chovat se jako obojetník, utajený zrádce; *Окуломать* – nedbale se obléct, oklamat, podvést; *Альфонсизм* – snaha žít na úkor někoho jiného; *Альфонсировать* – běhat za ženami, být sukničkářem, nechat se živit ženou; *Наафонить* – udělat něco, co vyvolá negativní hodnocení, odsouzení; *Охреянить* – chytračit, lenošit, zaostávat ve dvojici; *Джонить* – vydávat se za cizince; *Донкихотство* – nesmyslný čin, bezhlavé chování, bláhovost; *Егорить* – podvádět, chytračit, kličkovat, přivlastňovat si; *Эзонить* – lhát, podvádět; *Ерофениться* – nadávat; *Ерохониться* – zbytečně se rozčilovat, být výbušným; *Ерошиться* – rozčilovat se, hněvat se; *Иванить* – vychvalovat se; *Иваниться* – vychvalovat se, napařovat se; *Ивануться* – fňtit se, dělat ze sebe frajera, vytahovat se, vychvalovat se, dělat drahoty; *Иудить* – zrazovat; *Иудствовать* – přetvařovat se, chovat se pokrytecky; *Лазарить* – prosit, doprošovat se, žebrot; *Лазарничать* – prosit, doprošovat se, žebrot, domáhat se něčí náklonnosti za pomoci lichocení; *Марушиться* –

být nevěrný manželovi/manželce; *Напавликоморозничать* – s žertovným tónem donést na někoho, udat někoho; *Пилатить* – někoho mučit, trýznit; *Филонить (фелонить)* – flákat se, vyhýbat se práci, fušovat, žebrot; *Филонство* – vyhýbání se práci, žebrota, profesionální žebrota.

Аpelativy *Альфонсизм* a *Альфонсировать* přišly ke své konotaci od jména hlavního hrdiny komedie Alexandra Dumase mladšího „Pan Alfons“. Byl to milenec, který se nechal živit ženou-milenkou. Toto přirovnání najdeme v díle Ilja Ilfa a Jevgenie Petrova „Dvanáct křesel“: *Как вам понравится этот альфонсизм? Три месяца живет на мой счет.* (<http://lib.ru>)

3.13.3 Ostatní skutky, jednání

Do této podkategorie jsem zařadila skutky a jednání, které nemohly být začleněny do předchozích dvou podkategorií, protože nejsou ani kladné a ani záporné. Patří sem apelativ *Офофанить(-ся)* s významem stát se *Фофаном*; a odvozeniny *Окулемываться* – oblékat si moc oblečení, balit se; *Геростратизм* – ctižádostivá snaha uvést se, vyniknout, proslavit se; *Дон-хуанствовать* – chovat se jako Don Juan, dvořit se ženám; *Донкихотство* – vznášení se v oblacích; *Донкихотствовать (донкишотствовать)* – chovat se jako Don Quijote (často jako naivní, snílek, dělat nesmyslné činy); *Егорить* – sloužit; *Эзонить* – fantazírovat; *Езонствовать* (hypotetická forma od *езонствующий*) – mluvit jinotajně, alegoriemi; *Иванить* – stát v čele něčeho, řídit něco; *Марушить* – setkávat se, trávit společně čas (ve vztahu chlapce a dívky); *Марьянить* – přemlouvat ke sňatku (většinou ženu); *Замарьянить* – přemluvit ke sňatku, milostnému vztahu; *Разматренить* – probudit, vzpamatovat se ze sna; *Разматрениться* – probudit se; *Митрофанить* – žertovně, nepřiznivě klábosit, tlachat, hovořit; *Робинзонство* – dobrovolný odchod z aktivního života ve společnosti, nechut' se ho účastnit; *Робинзонада* – cestování po neznámých, pustých místech, vylodění člověka na neobývaný ostrov; *Робинзонить* – žít, nacházet se na ostrově; *Соломонничать* – pronášet myšlenku, mudrovat; *Фаломить* – mluvit banálností, nesmysly; *Фаловать* – přemlouvat někoho k něčemu (i k pohlavnímu styku); a *Нафилониться* – odpočinout si.

Na základě výše uvedených příkladů je zřejmé, že v kategorii jmen označujících skutky, jednání máme nejvíce jednotek u podkategorie „Negativní skutky, jednání“, a to 27 jednotek, celkem s 47 různými konotacemi, dále pak u podkategorie „Ostatní skutky,

jednání“, kde jich je 23 s 32 různými významy, a pouze 3 zástupce se 7 různými asociacemi najdeme v podkategorii „Pozitivní skutky, jednání“.

3.14 Jména označující vzhled člověka

3.14.1 Krásní lidé

Křestní jména asociující krásné muže jsou *Адонис (Адонид)* a *Ален Делон* a krásné ženy *Фрина (Фринэ)* a *Эстер*. Ke jménům mytologických postav, která vyvolávají představu krásného muže, patří *Аполлон* a *Еруслан (Еруслан Лазаревич/Лазарич)* a k těm, která představu krásné ženy, *Цирцея* a *Юнона*. Do této podkategorie můžeme zařadit i odvozeninu *Аполлончик* s ironickým významem krásný muž. Vyskytují se zde tedy zástupci všech skupin, mimo skupinu jmen literárních postav.

3.14.2 Škaredí, nepřitažliví lidé

Škaredé, nepřitažlivé lidi obecně mohou označovat jména literárních postav *Карлсон* a *Квазимодо* a odvozeniny *Квазимода* a *Квазиморда*. Muže s takovým vzhledem asociuje křestní jméno *Езон (Эзон)* a odvozenina *Эзопина*. Představu ženy se škaredým, nepřitažlivým zevnějškem vyvolávají křestní jména *Акулина (Кулина)*, *Гапка*, *Маланья*, *Мотря*, *Мотя*, *Федора*, *Фенька*, *Фефела*, *Фекла* a *Хавронья* a odvozeniny *Бармалейка* a *Додониha*. Jak tedy vidíme, objevují se v této podkategorii zástupci všech 4 skupin, a nejvíce křestních jmen lidí.

3.14.3 Malí, slabí lidé

Do této podkategorie jsem začlenila pouze dvě křestní jména lidí – *Додик* a *Каранет*. V ostatních skupinách se jednotky s touto konotací nevyskytují.

3.14.4 Vysocí, urostlí lidé

Vysokého člověka označuje křestní jméno *Ульяна*, jména literárních postav *Гулливер* a *Дядя Степа*, jméno mytologické postavy *Голиаф* a odvozeniny *Гулливерша* a *Дядя Степа*. Apelativ *Гаврик* a odvozenina *Голиаф* mají význam urostlého člověka. Vyskytují se zde tedy zástupci všech skupin.

3.14.5 Neupravení, ledabyle oblečení lidé

Křestní jména *Артюшка*, *Афанасий*, *Ероха* mohou asociovat neupravené, ledabyle oblečené muže a jména *Акуля (Куля)*, *Матрена*, *Ненила*, *Солоха*, *Фенька*, *Фефела* neupravené, ledabyle oblečené ženy. Představu o takové ženě vyvolává i odvozenina *Матренка*. U jmen literárních a mytologických postav a u apelativů jsem tuto konotaci neobjevila.

3.14.6 Chudě, škaredě oblečení lidé

Tato podkategorie je blízká té předchozí a vyskytují se zde pouze tři jména literárních postav, a to *Золушка*, *Квзимодо* a *Сандрильона*.

3.14.7 Ostatní jména označující vzhled člověka

Do této podkategorie jsem zařadila všechny zbylé jednotky, které mají souvislost se vzhledem člověka, avšak jejich význam byl odlišný od významů v předchozích podkategoriích. Patří sem spojení křestních jmen *Пат* a *Паташон* s konotací dva lidé, z nichž jeden je vysoký a hubený a druhý je malý a tlustý; jména literárních postav *Золушка* a *Сандрильона* – nenápadní lidé; a *Тарзан* – špinaví; jména mytologických postav *Аякс (Аянт)* – mladík s atletickou postavou; *Геркулес (Геракл)* – kulturista, ironicky hubený člověk; *Ева (Эва)* – nahá žena; *Юнона* – tlustá, korpulentní žena; apelativ *Гаврик* – elegán, módně oblečený člověk; a odvozeniny *Аленделонистый* – žertovně elegán, módně oblečený člověk; a *Матреха* – posměšně o ženě nebo dívce v šátku zavázaném pod bradou. Máme zde tedy zástupce všech skupin.

Пат a *Паташон* byli dánští komici v němých i zvukových filmech první čtvrtiny 20. stol. Úspěch této dvojice spočíval především v kontrastu jejich postav – jeden byl vysoký a hubený a druhý naopak malý a zavalitější. Použití tohoto spojení jsem našla i ve článku na stránkách fanoušků *Динамо Кijев*: „*А вот в атаке наверняка появятся новые люди. Все говорит о варианте "Пат и Паташон". Так называют в Германии дуэт в составе левркузенца Оливера Нойвилля (рост 171 см) и мюнхенца Карстена Янкера (193).*“ (www.dynamomania.com)

Shrneme-li kategorii jmen označujících vzhled člověka, zjistíme, že nejvíce jednotek se vyskytuje v podkategorii „Škaredí, nepřitažliví lidé“, a to 18, za ní následuje s 12 jednotkami podkategorie „Krásní lidé“ a s 11 zástupci podkategorie „Ostatní jména označující vzhled člověka“. 10 představitelů má podkategorie „Neupravení, ledabyle

oblečení lidé“, 8 jich má podkategorie „Vysocí, vzrostlí lidé“, 3 podkategorie „Chudě, škaredě oblečení lidé“ a pouze dva zástupce má podkategorie „Malí, slabí lidé“. V podkategorii „Ostatní jména označující vzhled člověka“ se vyskytuje celkem 11 různých charakteristik vzhledu.

3.15 Jména označující věk člověka

Sterého člověka může ztvárňovat křestní jméno *Арина Родионовна*, jména mytologických postav *Аред*, *Мафусаил* (*Мусаил*, *Мусаил*), *Нестор* a odvozenina *Мафусаилов*. Jména literárních postav a apelativy spojitost s věkem nemají.

Арина Родионовна Яковлева byla chůva Alexandra Sergejeviče Puškina, ke které měl dojemný a láskyplný vztah. Věnoval jí básně, zmiňoval se o ní v dopisech. Na památných deskách je vyobrazována jako babička s šátkem. Ve své povídce „Наш китайский бизнес“ Dina Rubina využívá této asociace: *Старая русская женщина... В детстве любимым присловьем моим было «Батюшки-светы!» ... Откуда бы этому взяться у еврейского ребенка?— Ну да, Арина Родионовна...* (<http://lib.ru>)

Jak je vidět, v souvislosti s věkem se vyskytuje celkem 5 jednotek asociujících starého člověka a ani jedna jednotka s významem mladý. Ačkoliv hned čtvrtou kategorií jmen označujících děti a syny by bylo možné považovat i za ukazatel nízkého věku, a tedy mladého člověka.

3.16 Jména vztahující se ke kriminálnímu a zlodějskému prostředí

V této kategorii se vyskytují jednotky, jejichž konotativní význam je rozšířen pouze v žargonu trestanců, zlodějů či jiném blízkém žargonu, nebo je s tímto prostředím úzce spjatý. Proto se zde setkáme s podkategoriemi, které už byly představeny dříve, nebo budou později, avšak následující jednotky do nich nebyly zařazeny, neboť souvisí jen s tímto prostředím.

3.16.1 Zločinec

Zločince mohou označovat křestní jména *Зол*, *Макар*, *Максим*, *Машика*, *Мурка* a apelativ *Асмодей*. U jmen literárních a mytologických postav a u odvozenin se tento význam nevyskytuje.

3.16.2 Zloděj, lupič

Do této podkategorie patří křestní jména *Васек, Гаврила (Гаврило), Егор, Жорик, Иван, Ирод, Касьян, Магомет, Малюта Скуратов (Малюта), Мурка, Фомка* a *Юрик*. Dále sem můžeme zařadit jméno literární postavy *Гаврош*, jméno mytologické postavy *Каин*, apelativ *Эзон* a odvozeninu *Марушник*. Vyskytují se zde tedy představitelé všech čtyř skupin a nejvíce skupiny křestních jmen lidí.

3.16.3 Podvodník

Podvodníka asociují křestní jména *Вован, Жорж, Жоржик, Зяма, Фомка* a odvozenina *Иванморы*. V ostatních skupinách se daná konotace nevyskytuje.

3.16.4 Vrah

Do této podkategorie patří pouze jméno mytologické postavy *Каин* a odvozenina *Всекаин*.

3.16.5 Oběť zločinu, zloděje

K této podkategorii jsem přiřadila křestní jména *Ванек, Володя, Леха* a *Миша* a apelativy *Маруха* a *Фофан, фофаны*. U jmen literárních a mytologických postav a u odvozenin jsem tento význam neobjevila.

3.16.6 Vězeň, spoluvězeň, odsouzený

Mezi vězně, spoluvězně a odsouzené můžeme začlenit křestní jména lidí *Егор, Жорик, Иван Иванович (Иван Иванович), Максим, Фан Фаныч* a *Фима*. Žádný z představitelů zbylých skupin tuto asociaci nevyvolává.

3.16.7 Pracovník orgánů činných v trestním řízení

V této podkategorii máme křestní jména *Антон* – domovník, hlídač; *Ванек* – člen eskorty; *Ванька* – člen eskorty; *Жоржик* – vrátný; *Мирон Никитич* – smírčí soudce, městský soudce; *Мирошка* – smírčí soudce, městský soudce; *Сидор* – domovník; *Тимофей* – kat; *Тимошка* – kat; *Трифон* – dozorce; jméno mytologické postavy *Асмодей* – člen eskorty; a odvozeninu *Иванморы* – vrátný. U jmen literárních postav a apelativů se daný význam nevyskytuje.

3.16.8 Frajer

Spojení křestního jména a jména po otci *Иван Иванович (Иван Иванович)* se v žargonu lidí žijících v koncentračním táboře používalo jako uctivá i posměšná přezdívka frajera. Ve zbylých skupinách se tento význam neobjevuje.

3.16.9 Homosexuál

Homosexuála v žargonu trestanců označuje jediné jméno – jméno mytologické postavy *Руслан*.

3.16.10 Prostitutka

Prostitutku v řeči kriminálníků asociují tři jednotky, a to křestní jména *Нина* a *Нюшка* a odvozenina *Марухан-клева*.

3.16.11 Lesbička

V žargonu vězněných lesbiček má lidské křestní jméno *Машиа* význam pasivní partnerky – lesbičky. U ostatních skupin jsem zástupce s touto konotací nenašla.

3.16.12 Milenka

K této podkategorii jsem přiřadila apelativ *Маруха* a odvozeninu *Клавка*. U křestních jmen lidí, literárních a mytologických postav se význam milenky neobjevuje.

3.16.13 Děti, synové obecně

Asociaci malého synka u kriminálníků vyvolává pouze křestní jméno *Эрик*.

3.16.14 Opilci, alkoholicí

V této podkategorii najdeme jen představitele křestních jmen *Алик*, *Максим*, *Мишка* a *Федя*.

3.16.15 Prost'áčci, nevzdělaní lidé obecně

S touto konotací se mohou objevovat křestní jména *Степан* a *Федя*, apelativy *Фонфан*, *Фофан* a odvozenina *Фелка*. Jména literárních a mytologických postav zástupce této podkategorie nemají.

3.16.16 Ostatní jména označující lidi

Do této podkategorie patří křestní jména *Алик* s významem „svůj člověk“; *Жорик* – dříve souzený, ten, kdo spáchal drobné výtržnictví a byl za něho odsouzený; *Зяма* – schopný podnikatel; *Иван* – pohlavár, kriminální autorita, vězeňská autorita, hazardní hráč mezi odsouzenými; *Иван Иванович (Иван Иванович)* – politický vězeň ze skupiny intelektuálů, odsouzený během stalinského režimu podle paragrafu 58, tajný informátor, který byl nasazen do prostředí vězňů a lidí zavřených v koncentračních táborech; *Касьян* – rolník; *Клемент* – narkoman; *Колян* – „drsný“ člověk spojený s kriminálními skupinami; *Максим* – dobrovolný šašek ve vězení; *Марьяна* – jakákoliv žena z kriminálního prostředí; *Машиа* – žena – pohlavár kriminální skupiny, obyvatelka vesnice; *Мурка* – kapsářka, informátorka zlodějů; *Нюшка* – dívka, která není spojena s kriminálním prostředím; *Фан Фаныч* – politický vězeň ze skupiny intelektuálů, vzdělaných lidí, odsouzených podle paragrafu 58, defraudant; a *Филипп* – osoba, která se vydává za zloděje. Ze jmen mytologických postav sem můžeme přiřadit jména *Иуда (Июда, Иуда Искарюот, Иуда искарюотский, Искарюот, Иуда из Карюота)* s konotací ten, kdo odešel z kriminálního prostředí; a *Каин* – překupník kradeného zboží, zloděj koní, nestálý člen zlodějské skupiny, informátor zlodějů. Posledními představiteli této podkategorie jsou apelativy *Гаврик* představující pomocníka, podřízeného, „ne zloděje“, pohrdavé oslovení; *Маруха* – spolubydlící zloděje; *Полкан* – křikloun; a odvozeniny *Васюрик* – člověk, který neví, že má co do činění se zloději; *Клавка* – spolubydlící zloděje; a *Мара* – žena kriminálního. Vyskytují se zde tedy zástupci všech skupin, kromě skupiny jmen literárních postav.

3.16.17 Jména označující skutky, jednání

Jednotky mající význam podvádět, podvádět, obelstít jsou apelativ *Офофанить(-ся)* a odvozeniny *Окуломать, Егорить, Эзопить, Объемелить, Офалить*. Negativní význam má také odvozenina *Филонить (фелонить)* – simulovat, zamotávat, lhát. K pozitivním skutkům můžeme přiřadit apelativ *Захар* – ušlechtilý čin; a k ostatním skutkům, činům a jednání dva apelativy: *Полканить (палканить, палкачить)* s významem křičet, řečnit; a *Пофанить, пофаныжить* – zakouřit si.

3.16.18 Jména označující věci

Jednotky, které v řeči kriminálních označují věci, jsou apelativy *Гришка*

s významem desetikorýba; *Катя* — storublový úvěrový lístek; *Парашиа* — vědro na exkrementy, záchod; *Петруха* – pět rublů; *Петя* — pětisetrublový úvěrový lístek; *Фаныч* s významem zásobník, nádrž; a odvozeniny *Аноха* – psychiatrická léčebna; *Макарка* — žitný chléb; a *Фомка* (*фомич, фома фомич, фомик*) – malé jednoruké páčidlo, kterým zloději páčí zámky. Křestní jména lidí, literárních a mytologických postav své zástupce v této podkategorii nemají.

Jméno *Катя* se používá pro označení storublového úvěrového lístku díky tomu, že na této státoence byla vyobrazena císařovna Kateřina II. Pojmenování tohoto lístku se objevuje v díle Konstantina Paustovského: *Больше всего мы боялись старика со сторублевым кредитным билетом, так называемой "катеринкой"*. (<http://paustovski.ru/>)

3.16.19 Jména označující abstraktní věci

Mezi abstraktní věci jsem zařadila apelativy *Дядя Митяй* ztvárnující vězeňské roty; *Захар* – neobyčejná příhoda; *Марьяна* – štěstí; *Мотя* – podíl na ukradeném; *Парашиа* – pomluvy, drby; a odvozeninu *Геростратоландия* – země zlodějů a kriminálních.

3.16.20 Jména označující části těla

Jedinou část těla v žargonu kriminálních, a to jazyk, označuje apelativ *Полкан*.

3.16.21 Jména označující charakteristiku

Taktéž se v žargonu kriminálních vyskytuje jediná jednotka asociující charakteristiku – odvozenina *Марушуй* s konotací ženský.

Celkově můžeme říci, že v kategorii „Jména vztahující se ke kriminálnímu a zlodějskému prostředí“ se vyskytuje mnoho podkategorií, z nichž nejvíce představitelů má podkategorie „Ostatní jména označující lidi“, kde je dohromady 23 jednotek s 30 různými významy, následují pak podkategorie „Zloděj, lupič“ s 16 zástupci, „Pracovník orgánů činných v trestním řízení“ s 12 zástupci a 9 různými konotacemi, „Jména označující skutky, jednání“ s 10 představiteli a 9 různými významy, „Jména označující věci“ s 9 zástupci a 10 jedinečnými konotacemi, po 6 jednotkách mají podkategorie „Zločinec“, „Podvodník“, „Oběť zločinu, zloděje“, „Vězeň, spoluvězeň, odsouzený“ a „Jména označující abstraktní věci“, po 4

představitelích mají podkategorie „Opilci, alkoholici“ a „Prostřáčci, nevzdělaní lidé obecně“, 3 zástupce má podkategorie „Prostitutka“, dva zástupce „Vrah“ a „Milenka“ a po jednom představiteli mají podkategorie „Frajera“, „Homosexuál“, „Lesbička“, „Děti, synové obecně“, „Jména označující části těla“ a „Jména označující charakteristiku“. V podkategorii jmen označujících abstraktní věci se vyskytuje dohromady 6 různých významů a po jednom významu najdeme u jmen označujících částí těla a charakteristiku.

3.17 Jména vztahující se k vojenskému prostředí

Pro tuto kategorii platí podobná charakteristika jako u předchozí kategorie. Vyskytují se zde tedy jednotky, které mají spojitost s vojenským prostředím, nebo jeho žargonem.

3.17.1 Voják, bojovník

Vojáka či bojovníka mohou asociovat křestní jména lidí *Алешиа, Ганс, Герман, Иван, Фриц*. Mezi jmény literárních a mytologických postav, apelativy a odvozeninami se jednotky s tímto významem nevyskytují.

Jméno *Иван* obecně ztvárňovalo ruského vojáka, protože bylo velmi rozšířené v ruském vojenském prostředí. V textu může být jméno s tímto významem použito následovně: *Вот это здорово! Ивана заманили, Ивану насулили, Ивана натравили, Пока он нужен был, чтоб к Балтике протопать.* (СКСИ, 2006: 168)

3.17.2 Pracovník orgánů činných v trestním řízení

Vrátného ve vojenském žargonu označuje jediné jméno – lidské křestní jméno *Порфирий*.

3.17.3 Ostatní jména označující lidi

Do této podkategorie patří pouze křestní jména lidí *Антошка* s významem předzpěvák; a *Жорик* – arménský důstojník.

3.17.4 Jména označující věci

V podkategorii „Jména označující věci“ máme taktéž jediného zástupce – odvozeninu *Иван Иванович*, která ve vojenském žargonu asociuje velké reaktivní miny.

Shrneme-li kategorii jmen vztahujících se k vojenskému prostředí, zjistíme, že 5

představitelů má podkategorie „Voják, bojovník“, dva zástupce najdeme v podkategorii „Ostatní jména označující lidi“ a po jednom představiteli mají podkategorie „Pracovník orgánů činných v trestním řízení“ a „Jména označující věci“.

3.18 Jména označující věci

3.18.1 *Онума*

V této podkategorii najdeme pouze odvozeniny a mezi nimi pragmatonyma «*Адам*» - název krému po holení; a «*Дядя Ваня*» - název věci, který jí dá snížené hodnocení (s konotací „něco nenáročné, určené pro obyčejné lidi, nemající velkou hodnotu“); ergonymum «*Золушка*» - obchod s nábytkem v Doněcku; chrématonyma «*Иван*» – jméno počítače ex-šampiona světa v šachu B. Fišera; «*Иван Иванович*» – maketa imitující kosmonauta, která byla vyrobena v Bajkonuru před letem J. Gagarina do vesmíru, kvůli zkoušce systému katapultování skafandru a padáku; a «*Илья Муромец*» - název ruského vojenského čtyřmotorového letadla v období První světové a občanské války; biblionymum «*Соломон*» - název knihy na věštění jakéhokoliv vydání poloviny 19. až začátku 20. století; a onymum «*Малюта Скуратов*» - název ostré ruské hořčice.

3.18.2 *Храчка*

Hračky ztvárňují apelativy *Акулька* – dřevěná hračka, „matrjoška“; a *Матрешка* – dřevěná malovaná panenka. U křestních jmen lidí, literárních a mytologických postav a u odvozenin se tento význam nevyskytuje.

3.18.3 *Алкоголь*

Do této podkategorie jsem zařadila apelativy *Фаныч* asociující láhev alkoholu; *Федосья* – třílitrovou láhev alkoholu; a odvozeninu *Гаврилка* – vodku, víno. Mezi křestními jmény lidí, literárních a mytologických postav jsem zástupce s touto konotací nenašla.

3.18.4 *Пыtel, taška, актовка*

Představu pytle, tašky nebo aktovky vyvolávají jen odvozeniny *Судор* a *Трифон*.

Skutečnost, že jméno *Судор* se stalo označením pro tašku, je odvozeno

od slovního spojení „Сидор Поликарпович“, které se vztahovalo v kriminálním prostředí k jakémukoliv člověku, který měl významné zásoby potravin. (Otin, 2006) V textu jej spisovatel Alexej Varlamov užil následovně: *Трушина разжаловали в рядовые и посадили на губу, откуда выпустили только в тот день, когда мы, переодевшиеся, счастливые, со своими сидорами стояли настанции Федулово и ждали электричку на Владимир.* (<http://www.ruscorpora.ru>)

3.18.5 *Ostatní věci*

K této podkategorii patří křestní jména *Дунька* s významem dvojka (hrací karta); *Машка* – masivní kartáč s násadou na mytí paluby; jména literárních postav *Золушка* a *Сандрильона* – něco nezaslouženě zapomenuté nebo neprestižní hrající druhořadou roli, něco nacházející se v zanedbaném stavu, nebo nezařizené, něco bezvýznamné, nevyvolávající silné dojmy (ve srovnání s něčím jiným); jména mytologických postav *Голиаф* – něco obrovské, velkolepé; *Еруслан (Еруслан Лазаревич/Лазарич)* – něco obrovské, odstrašující; apelativy *Ванек* – odpadkový koš; *Мамай* – kamenná socha, polovecká „baba“ vytesaná na stepních mohylách jižního Ruska a Ukrajiny; *Фофан* – „tělogrejka“ (teplá ženská vesta), prošívaná vatovaná bunda, malá sportovní loď, modřina, boule; a odvozeniny *Аредь* – vyrážka, svrab; *Гаврилка* – kravata; *Геркулес* – kaše z ovesných vloček a koncentrát pro přípravu takové kaše; *Еруслан* – levné lidové, jarmareční vydání (především pohádky o samotném Jeruslanu Lazarevičovi); *Иваны* – masivní podstavce stroje na vytahování sítí na středně velkých rybářských chladírenských trawlerech německé výroby (tento název dostali díky své spolehlivosti a bezporuchovosti podstavců); *Иван Иванович* – samovar v rodině umělce V. A. Serova, pytel s pískem imitující parašutistu, žertovný eufemismus označující záchod; *Ицык* – název padesáti i sto rublových bankovek; *Стена* – sekera; *Фалья, фалька* – v karetní hře hromádka nebo tři karty – piková osmička, obecně karta, která zvyšuje součet předchozích; *Федя* – železniční vagon, ve kterém převáží víno a alkohol; *Феня, фенька, фенечка* – nějaká cetka, ručně vyrobená okrasa, věcička darovaná na památku; *Фенечка* – drdol vlasů, stáhnutý na zátylku; a *Фенька* – něco vyvolávající senzací, zvýšený zájem, směněná mince. Vyskytují se zde tedy zástupci všech čtyř skupin.

Jak je vidět, nejpočetnější podkategorii v kategorii „Jména označující věci“ je podkategorie „Ostatní věci“, kde se vyskytuje celkem 22 jednotek se 39 různými

asociacemi. Za ní následuje podkategorie „Onyma“ s 8 představiteli, „Alkohol“ s třemi zástupci a po dvou představitelích mají podkategorie „Hračka“ a „Pytel, taška, aktovka“.

3.19 Jména označující abstraktní věci, jevy, bytosti

3.19.1 Umělecký směr, tendence

Umělecký směr, nebo tendence mohou asociovat odvozeniny *Адамизм* – modernistický proud v ruské poezii v 10. letech 20. století; a *Ивангардизм* – nacionálně uzavřený, pevný, přímočarý „avantgardismus“. V ostatních skupinách se zástupci zařaditelní do této podkategorie nevyskytují.

3.19.2 Hra

V této podkategorii se objevují pouze apelativy, a to *Акулина, Акулька, Акуля, Филька* a *Фофан, фофаны*, z nichž každý ztvárňuje karetní hru.

3.19.3 Ostatní abstraktní věci, jevy, bytosti

Do této podkategorie patří křestní jména *Зол* s významem signál nebezpečí; *Иван* – kvalitativ se sníženým nádechem významu; *Ирод* – čert, nečistá síla; *Касьян* – podle lidových pověr je to příčina všeho neštěstí; *Мария* – duchovní princip v člověku, „nebeská cesta bohoslužby“; *Марфа* – smyslný, bezbožný princip v člověku, chtíč, tělesnost; *Мирошка* – lidový soud; jména literárních postav *Золушка* a *Сандрильона* – něco nezaslouženě zapomenuté nebo neprestižní hrající druhořadou roli, něco bezvýznamné, nevyvolávající silné dojmy (ve srovnání s něčím jiným); jména mytologických postav *Аполлон* – umění, poezie; *Аред* – nečistý duch; *Асмодей* – čert; *Голиаф* – něco obrovské, velkolepé; *Еруслан (Еруслан Лазаревич/Лазарич)* – něco obrovské, odstrašující; *Полкан* – kentaur; apelativ *Полкан* – nenávistná podstata člověka (z národní démonologie); a odvozeniny *Айболит* – antivirový program; *Аредь* – svědění, škrábání; *Вась-вась (вася-вася)* – blízký důvěrný vztah, společný jazyk; *Донкихотство* – roztržení snu a skutečnosti, naivní idealismus; *Донкишотизм* – naivní idealismus, prázdná blouznivost; *Донкисхотисмо* – fonografická adaptace francouzského don-quachottisme; *Эзопство* – jinotaj; *Мамедия* – jižní republiky (obyčejně zakavkazské a ve Střední Asii); *Семен* – signál, označující „dívej“, „překáží“,

„buď opatrný“; *Фенька* – styl chování a móda zaměřená na šokující chování, upoutáním pozornosti na sebe úmyslným nevkusem, něco vyvolávající senzaci, zvýšený zájem; *Фенька, фенечка* – zábavný, směšný výmysl nebo historka, která není brána vážně. Vyskytují se zde tedy zástupci všech čtyř skupin.

Negativní konotace jména *Касьян* souvisí se sv. Kasjanem. V lidových pověrách, které jsou v rozporu s jeho reálnou bibliografií, byl Kasjan popisován pomocí negativních charakteristik – nemilosrdný, pomstychtivý, lakomý, prospěchářský. Den sv. Kasjana připadá na 29. února, který bývá pouze jednou za čtyři roky. Tím podle legendy potrestal sv. Kasjana bůh za to, že nechtěl při cestě do ráje pomoci starci s vozíkem. S tímto významem je spjata i ruské přísloví: «*Касьян на народ, народы тяжело; Касьян на траву — трава сохнет, Касьян на скот — скот дохнет*». (<http://dic.academic.ru>)

Zhodnotíme-li kategorii jmen označujících abstraktních věcí, jevy, bytosti, zjistíme, že nejvíce zástupců nalezneme v podkategorii „Ostatní abstraktních věcí, jevy, bytosti“, kde se vyskytuje 27 jednotek se 37 různými významy. Po ní následuje s 5 představiteli podkategorie „Hry“ a pouze dva představitelé má podkategorie „Umělecký směr, tendence“.

3.20 Jména označující zvířata

Do této kategorie jsem začlenila křestní jméno *Каранем* s konotací karas; a apelativy *Хавронья* – domácí prase; a *Яшкa* – šváb. U jmen literárních a mytologických postav a u odvozenin se žádné jednotky, které by vyvolávaly představu zvířete, neobjevují. Celkem tedy máme v této kategorii 3 zástupce.

Pojmenování domácího prasete jménem *Хавронья* souvisí se staroruským ženským jménem *Ховьрония*, které je vytvořené z ruského slova „*ховать*“ - schovávat, uchovávat. Prase bylo na Rusi považováno za ochránce národa, protože mu pomáhalo vyžít v těžkých obdobích. (zdroj sádla a masa) Toto pojmenování se vyskytuje i v ruských příslovích, např.: «*Всякая Хавронья сама себя хвалит*» (<http://www.dazzle.ru>)

3.21 Jména označující části těla

3.21.1 Mužský pohlavní orgán

Mužský pohlavní orgán může ztvárňovat křestní jméno *Луис Альберто (Луис Альбертович)*, jméno literární postavy *Карлсон* a odvozeniny *Альфонс* a *Бармалей*. U jmen mytologických postav se tento význam nevyskytuje.

3.21.2 Ženský pohlavní orgán

Naopak ženský pohlavní orgán asociuje apelativ *Хавронья* a odvozenina *Миронья*. V ostatních skupinách jsem jednotky s danou konotací nenašla.

3.21.3 Ostatní části těla

K této podkategorii jsem přiřadila pouze odvozeninu *Феня*, která má význam zadku, hýždí. Použití v textu může být následující: *С голой феней купаешься, срамник.* (СКСИ, 2006: 379)

Z toho vyplývá, že různé části těla může označovat celkem 7 jednotek. Čtyři zástupce má podkategorie „Mužský pohlavní orgán“, o dva méně podkategorie „Ženský pohlavní orgán“ a jednoho představitele najdeme v podkategorii „Ostatní části těla“.

3.22 Jména označující charakteristiku

3.22.1 Pozitivní charakteristika

Nositeli pozitivní charakteristiky jsou odvozeniny *Вась-вась (вася-вася)* s konotací familiárně, kamarádsky; *Геркулесовский* – bohatýrský; a *Демосфеновый* – vyznačující se krásou slabik, výřečný. U křestních jmen lidí, literárních a mytologických postav a u apelativů se jednotky s tímto významem neobjevují.

Přídavné jméno *Геркулесовский* je odvozené od jména *Геркулес*. Héraklés byl v řecké mytologii syn boha Dia a Héry. Byl obdařen nadlidskou silou, odvahou i důvtipem a byl vzorem pro hrdinu a muže. Proto i dané přídavné jméno má význam hrdinský – bohatýrský. Ve svém díle „Pařížské dopisy“ tohoto přirovnání využil P. V. Annenkov: *Взял и совершенно забыл об этих геркулесовских работах.* (<http://az.lib.ru>)

3.22.2 *Negativní charakteristika*

Do této podkategorie patří pouze dva zástupci – odvozeniny *Махометский* mající význam lotrovský; a *Филькин* – vyvolávající neuctivý vztah, bezhlavý, těžko pochopitelný.

3.22.3 *Ostatní charakteristiky*

K dané podkategorii jsem přiřadila následující odvozeniny: *Безадамовый* – bez mužů; *Альфонский* – mající vztah k „альфонсам“; *Аредом* – zcela, úplně; *Богданов* – nemanželský; *Ваньзе* – forma s hromadným, zobecňujícím významem; *Вась-вась (вася-вася)* – nijaký; *Дон-Жуаном* – s cílem svádění, laškovně; *Донжуанно* – příslovce, jehož význam souvisí s Don Juanem; *Донжуански* – příslovce, jehož význam souvisí s Don Juanem; *Донжуанский* – mající vztah k Don Juanu, jemu vlastní; *Донкихотский* – abstraktní, mlhavý, nehmotný; *Ивангардизм* – orientovaný na „Ivana“; *Мамайский* – mající vztah k době Zlaté Hordy, tatarský; *Робинзоний* – vlastní „Robinsonovi“; *Фрицевский* – mající vztah k „Fricům“, patřící jim.

Pokud shrneme kategorii jmen označujících charakteristiku, uvidíme, že nejvíce jednotek – 15 – se nachází v podkategorii „Ostatní charakteristiky“, kde je celkem 20 specifických konotací. Dále pak máme 3 jednotky s 5 významy v podkategorii „Pozitivní charakteristika“ a 2 jednotky se 4 významy v podkategorii „Negativní charakteristika“.

3.23 **Jména označující křestní jméno, jméno po otci, příjmení**

Do této podkategorie patří pouze odvozeniny, a to *Богданов* s významem příjmení nebo jméno po otci, které dávali nemanželskému dítěti; *Богданович*, *Богданович* – křestní jméno nebo jméno po otci nemanželského dítěte; *Мамай* – příjmení obyvatele Dněpropetrovska; *Тюха* – příjmení zaznamenané v Dněpropetrovsku; *Фефеля*, *Фефелюшка* – jméno hrdiny ruské národní pohádky, obdoba „*Ивана Дурака*“; *Хаврониос* – jméno vytvořené A. S. Puškinem. Celkem se v této kategorii vykytuje 6 jednotek.

3.24 Jména označující přezdívku, přízvisko

3.24.1 Jména označující zoonyma

Odvozeniny, které se používají jako jména (přízviska) zvířat, jsou *Мальвина*, *Мамай* a *Мурка*. V ostatních skupinách se tyto zástupci nevyskytují.

3.24.2 Ostatní jména označující přezdívku, přízvisko

K této podkategorii jsem přiřadila opět pouze odvozeniny, a to *Еруслан* – přezdívka, na jejímž základě vzniklo současné příjmení „*Ерусланов*“; *Иван Иванович* – přezdívka jakéhokoliv obyvatele Archangelska; *Иудушка* – přezdívka s negativní konotací; *Колян*; *Макар(ы)* – kolektivní přezdívka obyvatelů sela v bývalé Rjazanské gubernii; *Тарзан* – přezdívka člověka, který „nemůže spojit dvě slova“; a *Федосья* – přezdívka omezené ženy (jejíž křestní jméno je jiné).

Přezdívka *Тарзан* s výše uvedenou konotací je inspirována literární postavou stejného jména. Bylo to dítě, které vychovala po tragické smrti rodičů v Africe pralesní opice. Proto neumělo mluvit a lidským zvykům se začalo učit až v dospělosti po návratu do civilizace.

Zhodnotíme-li kategorii „Jména označující přezdívku, přízvisko“, zjistíme, že v podkategorii „Ostatní jména označující přezdívku, přízvisko“ je celkem 7 představitelů a v podkategorii jmen označujících zoonyma tři představitelé.

3.25 Jména označující nadávky, neslušná slova

Jako nadávka či neslušné slovo mohou být použita křestní jména *Абрам* (*Авраам*), *Акулина* (*Кулина*), *Антон*, *Ванек*, *Езон* (*Эзон*), *Ирод*, *Магомет*, *Софрон*, *Фекла*, *Харлам*, jména mytologických postav *Аред*, *Иуда* (*Июда*, *Иуда Искарриот*, *Иуда искарриотский*, *Искарриот*, *Иуда из Кариота*), *Каин*, apelativy *Аполлон*, *Аполлонка*, *Асмодей*, *Олух*, *Фетюк*, *Фофан* a odvozenina *Сантрапал*. Jména literárních postav se s danou konotací neobjevují.

Ирод I Великий (Herodes Veliký) žil v 1. stol. př. n. l. a byl to velice krutý král Judeje, kterému se připisuje vyvraždění betlémských kojenců. Proto se jeho jméno i dnes používá jako nadávka, které využil například Jurij Trifonov ve svém díle „*Dům na nábřeží*“: *Тот не давался, они ругались шепотом. - Куда ты меня толкаешь, ирод? Мне же некуда идти, дура ты непонятливая...* (<http://www.2lib.ru>)

Celkově tedy můžeme říci, že se v této kategorii nachází 20 jednotek a nejvíce, a to 10, mezi křestními jmény lidí.

3.26 Ostatní jména

Tato kategorie byla vytvořena pro jednotky, které mají natolik specifický význam, že nemohly být zařazeny do žádné z předchozích kategorií a podkategorií. Patří sem křestní jména *Оклитиан (Оклитиян)* – jména s negativní konotací a nejasnou motivací; *Опрѣмъ* – jméno s negativním významem; a jméno mytologické postavy *Великий Хам* – hrubý, nevzdělaný lid, tlupa, která vše poskvřňuje. Nevyskytují se zde zástupci jmen literárních postav a apelativů. Celkově do této kategorie byly zahrnuty 3 jednotky.

Spojení slov *Великий Хам* jen rozšiřuje význam jména *Хам* na celý národ. *Хам* je biblická postava, jeden ze tří synů Noeho, který přežil potopu světa a je považován za praotce mnoha národů. Svou negativní konotaci jméno získalo díky události, kdy *Хам* viděl svého opilého otce nahého, a ten ho za tuto neúctu proklel a *Хам* musel dělat otroka svým bratrům. „*Великий Хам*“ je také název básně od Sergeje Bechtejeva z níž je následující úryvek: *Он идет, великий Хам, многорукий, многоногий, Многоглазый, но без-богий, Беззаконный, чуждый нам.* (<http://pesni.voskres.ru>)

3.27 Jména, která nemají konotativní význam

Křestní jména lidí, která ve své základní podobě nemají žádný konotativní význam, ale jejich odvozené formy a apelativy takovou sémantiku mají, jsem zařadila do této kategorie a jsou to jména *Евпол, Маруха (Марюха), Матюха, Пантюха, Фатюй, Фетюк, Филон* a *Фитяй*. Dohromady jsem takových jednotek objevila 8.

4 ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce je věnována jednomu z nedostatečně zpracovaných problémů lexikologie, a to konotativním křestním jménům v ruštině.

Cílem této práce bylo seznámit se s oblastí lingvistiky zabývající se jmény, se samotnými křestními jmény v Rusku, s jejich konotací a vytvořit tak ucelenou klasifikaci křestních jmen majících v ruštině asociativní význam. Vzhledem k tomu, že je lingvistika vědní disciplína dynamická a jazyk se neustále vyvíjí, má práce nemůže zahrnovat všechny existující konotativní křestní jména, a proto výsledky mého sledování nemohou být zcela přesné a aktuální.

Bakalářská práce zkoumá tuto problematiku ve dvou základních částech. První část je čistě teoretická. Věnuje se vývoji křestních jmen v Rusku, současné oficiální podobě ruských jmen a objasnění základních pojmů onomastiky, jejichž znalost je nezbytná pro další práci. Snahou bylo zde objasnit následující pojmy: *имя, личное имя, крещеное/крестное имя, имя собственное, имя нарицательное, апеллятив, ономастика, антропонимика, коннотативное имя, коннотация, денотация* a další. Je zde také zařazena podkapitola „Vymezení předmětu zkoumání“, kde je upřesněn rozsah jednotek, se kterými jsem pracovala.

Část druhá je praktická a obsahuje samotnou klasifikaci shromážděných jednotek. Podstatou této části je vlastní excerptce křestních jmen lidí, literárních a mytologických postav a jejich odvozenin s apelativy s konotativními významy v ruštině a jejich následné třídění do kategorií a podkategorií podle podobných znaků a významů, tedy jejich ucelená klasifikace. Následně jsem si vybrala v každé kategorii alespoň jednoho představitele a pokusila jsem se nastínit vznik jeho konotace a uvést jeho konkrétní užití v textu. Celkem jsem vysvětlila původ konotací u 30 jednotek a u 25 z nich jsem uvedla příklady užití jak z děl ruských autorů, tak i z novinových článků, ruských přísloví apod.

Tím, že jedno jméno může vyvolávat více asociací a zároveň jedna asociace může spadat do více kategorií, objevují se některá jména v mé práci opakovaně. Problém nastal u podkategorií, jako je například „Moudrá žena“, která by teoreticky měla spadat jak do kategorie „Jména označující moudré, vzdělané lidi“, tak

i do kategorie „Jména označující ženu, dívku“. Tím by se ovšem rozsah mé práce značně rozrostl a proto jsem se rozhodla uvádět podkategorie zařaditelné do dvou kategorií pouze jednou, a to podle prioritního významu. Rozřazování jednotlivých významů je navíc velmi ovlivněno subjektivním vnímáním každého jedince. Například to, co jeden může považovat za kladný povahový rys, se jinému může zdát neutrálním a naopak.

Nakonec jsem excerpované jednotky rozřídila do 27 různých kategorií. Nejpočetnější se ukázala kategorie jmen označujících povahové rysy, kde se vyskytuje 187 zástupců, z nichž většina je negativního ladění a nejčastěji označují hrubé a kruté, nebo lehkomyšlné, roztržité, nezodpovědní a nepraktické lidi. Obecně můžeme říci, že převažují jednotky s negativní konotací. To dokazují i součty významově opačných skupin. Prostřáčky a nevzdělané lidi asociuje celkem 96 jednotek, proti tomu moudré a vzdělané pouze 5, nešikovné a těžkopádné 22 jednotek, naopak šikovné a mrštné jen jednotka jediná. Více zástupců máme u škaredých, neupravených a nepřítažlivých lidí, než u krásných a značně také převažují jména označující negativní skutky a jednání nad pozitivními. Dalším důkazem tohoto jevu je, že 20 jednotek se dá použít jako nadávka či neslušné slovo. Druhou nejpočetnější byla kategorie jmen vztahujících se ke kriminálnímu a zlodějskému prostředí, kde se vyskytuje 121 jednotek. To si vysvětlují tím, že žargon kriminálníků a zlodějů je velmi barvitá řeč, která přímo vybízí k tvorbě přenesených významů s cílem zatajit, zašifrovat a zmást skutečný obsah. Do nemalé skupiny by se dala také zahrnout jména, jejichž význam má souvislost se sexuálním prostředím. Sem by spadaly celé podkategorie jako „Homosexuál“, „Milenec“, „Milenka“, „Prostitutka, lehká žena“, „Lesbička“, „Mužský a ženský pohlavní orgán“ a samostatná jména s dalšími asociacemi. V souhrnu jsem při své práci objevila jednotky mající dohromady 716 různých konotativních významů.

Zhodnotíme-li rozsah jednotek v celé práci, zjistíme, že asociativní významy mají častěji mužská křestní jména, dohromady jsem jich shromáždila 239, a méně křestní jména žen, celkem jich je 91. Nejrozšířenější jsou konotace u křestních jmen lidí, kde máme 250 zástupců, dále pak u skupiny apelativů s odvozeninami, kde máme 48 zástupců u apelativů a 202 zástupců u odvozenin, 44 představitelů se vyskytuje mezi křestními jmény literárních postav a 36 mezi křestními jmény mytologických postav. Celkově jsem tedy shromáždila 580 jednotek z dané oblasti, které mají v ruštině

konotativní významy.

Tato bakalářská práce dává tedy možnost nahlédnout do, podle mého názoru, velmi zajímavé oblasti lingvistiky, která zatím nebyla dostatečně prozkoumána a sledována, a mohla by být proto inspirací pro další výzkum, neboť jediným zdrojem zaměřeným přímo na konotativní jména pro mě byl ruský slovník profesora Otina. V české lingvistice je tato oblast lexikologie sledována ještě méně. Studium jmen se u nás patrně nejvíce věnuje doktorka Miloslava Knappová, z jejíchž dvou publikací jsem vycházela v teoretické části.

Při výkladu jsem se snažila postupovat tak, aby byl patrný i praktický význam zpracování zvoleného tématu a praktická použitelnost výsledků, k nimž jsem dospěla, pro výuku lexikologie i pro teorii a praxi překladu.

5 РЕЗЮМЕ

Работа посвящена одной из пока еще недостаточно разработанных проблем лексикологии — коннотативным личным именам в русском языке. Целью работы является описание русских коннотативных личных имен. Для достижения данной цели были выдвинуты следующие задачи: ознакомление с областью лингвистики, занимающейся именами, личными именами в России и с коннотацией, создание собственной комплексной классификации личных имен людей, литературных и мифологических персонажей, имеющих в русском языке коннотативное значение, а также у избранных единиц объяснение того, почему они вызывают именно данные коннотации, привести примеры их употребления в тексте и, наконец, сравнить частоту появления отдельных значений и групп имен.

Работа состоит из двух главных частей, которые далее разделены на отдельные главы и разделы. Первая часть теоретическая. В ней описывается развитие личных имен в России, современная официальная форма имен, основные понятия ономастики, а также определяется объект изучения. Вторая часть практическая, она посвящена самой классификации собранного материала.

В первой главе теоретической части говорится об истории развития личных имен в России, которую можно разделить на три главных этапа. На первом дохристианском этапе использовались восточнославянские имена, созданные средствами древнерусского языка. Эти личные имена были больше похожи на прозвания, данные, например, по виду человека, по его характеристике, природным свойствам и т. п. Вторым этапом является период после введения христианства на Руси, когда церковь вместе с христианскими религиозными обрядами начала вводить иноязычные имена, заимствованные византийской церковью от разных народов древности. Третий этап, начавшийся после революции 1917 года, отличается заимствованием имен и активным имятворчеством и продолжается до сих пор.

Во второй главе анализируется современная официальная форма имен в России и сравнивается с закрепленной в законах формой имен в Чешской Республике. Здесь приводится описание личного имени как индивидуальной

черты человека, отчества — как формального средства связи с отцом и фамилии, показывающей связь с родом.

В третьей главе освещаются основные понятия ономастики, знание которых необходимо для дальнейшей работы. Речь идет о понятиях *имя, личное имя, крещеное/крестное имя, имя собственное, имя нарицательное, апеллатив, ономастика, антропонимика, коннотативное имя, коннотация, денотация* и другие. Здесь дается объяснение как чешского подхода к вышеуказанным понятиям, так и русского, и затем оба эти подхода сравниваются.

Теоретическая часть закончена главой, определяющей объем собранных и далее анализируемых единиц. Их можно разделить на три главные группы — личные имена людей, литературных персонажей и мифологических персонажей. Четвертую часть единиц составляют отконнотонимные производные и апеллативы, возникшие благодаря полной деонимизации коннотативных личных имен. Кроме того, в классификацию были включены как имена с живой коннотацией, так и имена с утраченной в современной речи коннотацией, чтобы работа могла создать комплексное представление о разнообразии показываемых значений, которых в работе приводится в общей сложности 716.

Суть второй части заключается в описании личных имен, имеющих коннотативные значения, и в их последующем распределении на категории и подкатегории по схожим признакам и значениям, иначе говоря — в их комплексной классификации. Кроме того, для иллюстрации в каждой категории был выбран минимально один представитель, дана гипотеза возникновения его коннотации и приведен пример его употребления в тексте. В общем было объяснено происхождение коннотаций у 30 единиц, а у 25 из них были приведены примеры употребления — как из произведений русских авторов, так и газетных статей, русский пословиц и т. п. В целом вторая часть делится на 27 разделов согласно 27 категориям значений.

Первый раздел практической части называется «Имена, обозначающие человека», он включает в себя подкатегории, обозначающие человека вообще, человека, вызывающего уважение, выдающегося, авторитетного, человека, не вызывающего уважение, несимпатичного, гомосексуалиста, и подкатегорию «Остальные имена, обозначающие человека», которая содержит все имена,

не входящие ни в одну предыдущую подкатеорию. Самой многочисленной группой оказались «Остальные имена, обозначающие человека» а также имена, обозначающие гомосексуалиста.

Второй раздел «Имена, обозначающие мужчину, юношу». Здесь содержится восемь подкатегорий, из которых самые обширные: «Остальные имена, обозначающие мужчину, юношу», имена, ассоциирующие мужчину, юношу вообще и богатыря, сильного человека.

«Имена, обозначающие женщину, девушку» — третий раздел. Разделенные на девять групп имена чаще всего обозначали проститутку, женщину легкого поведения, женщину, девушку вообще и любовницу.

Следующий раздел носит название «Имена, обозначающие детей, сыновей». По количеству единиц здесь следуют подкатегории «Остальные имена, обозначающие детей, сыновей», «Внебрачные дети», «Дети, сыновья вообще» и «Не крещенные дети».

Пятая категория объединяет девять имен со значением «друг, товарищ, спутник».

Имена, обозначающие национальности и этносы, приводятся в шестом разделе, а превалируют единицы со значением «еврей» и «русский».

В седьмом разделе имен, обозначающих профессии, назначения, позиции, самой крупной подкатегорией являются «Остальные имена», где находятся 75 разнообразных значений, и подкатегория «Работник правоохранительных органов».

Разделенные на пятнадцать групп имена восьмого раздела ассоциируют черты характера. Здесь ясно указывается, что преобладают негативные свойства характера над позитивными, а их разнообразие намного больше. Тут появляются подкатегории «Грубые, жестокие люди», «Легкомысленные, рассеянные, безответственные, непрактичные люди», «Неаккуратные люди, разгильдяи», «Обманщики», «Злые люди», «Пьяницы, алкоголики» и др. Категория черт характера — самый обширный раздел работы.

Следующие две категории противостоят друг другу, а также видно, что имена с негативной коннотацией, точнее говоря, с коннотацией «простые и необразованные люди», превалируют над «мудрыми, образованными людьми».

Следующие два противоположенные друг другу раздела, обозначающие ловкость, проворство, также доказывают, что имен с негативным значением больше, чем с положительным, так как представитель с данной позитивной оценкой только один.

Тринадцатый раздел имен, обозначающих действия, поведения, созданный специально для аппелятивов и отконнотонимных производных, подтверждает уже отмеченную выше тенденцию.

Четырнадцатый и пятнадцатый разделы касаются имен, ассоциирующих внешний вид человека и его возраст. Имена данных групп могут описывать человека красивого и некрасивого, высокого и маленького роста, неряшливого, старого и т. п. Также в этом случае преобладают единицы с негативным значением.

Следующие две категории имен относятся к определенной области распространения, а появляются там как уже заранее созданные подкатегории, так и подкатегории новые, характерные только для данной среды. Первой из них является уголовная и воровская среда и жаргон, а второй — военная. Относящиеся к уголовной и воровской среде имена образуют вторую самую многочисленную категорию имен в работе, что объясняется разнообразием данной речи, прямо призывающей к созданию переносных значений, с целью скрыть, зашифровать первоначальное содержание.

Затем описываются категории имен, обозначающих вещи, имен, обозначающих абстрактные вещи, явления, существа, имен, обозначающих зверей и имен, обозначающих части человеческого тела. Хотя по объему единиц вышеприведенные категории небольшие, они вызывают не менее интересные представления, как, например, представления игрушек, алкоголя, сумок, художественных направлений, игр, женских и мужских половых органов и пр.

Двадцать второй раздел носит название «Имена, обозначающие характеристику» и является единственным исключением, где не подтверждена теория перевеса негативных коннотаций над позитивными. Превалируют здесь единицы с нейтральным значением.

Следующие два раздела охватывают единицы, обозначающие личное имя, отчество, фамилию, прозвища или клички животных. Из основных четырех видов

единиц в данной категории появляются только отконнотонимные производные.

Последние три раздела «Имена, обозначающие ругательные, бранные слова», «Остальные имена», по значению не входящие ни в одну из предыдущих категорий, и «Имена, которые не имеют коннотативное значение», но их аппелятивы и отконнотонимные производные таких значений имеют.

Наконец, обобщая накопленные данные, можно сделать вывод, что ассоциативные значения имеют чаще мужские личные имена, чем женские. Наиболее распространены носителями коннотаций являются личные имена людей, далее их аппелятивы и отконнотонимные производные, личные имена литературных персонажей и личные имена мифологической персонажей. В целом было собрано 580 единиц из данной области. Ясно, что приведенное число не является окончательным, так как язык постоянно развивается и люди будут придумывать новые коннотации и, таким образом, обогащать русский язык.

6 BIBLIOGRAFIE

- 1 Bauer, J.: Velká kniha o jménech. Praha: Regia, 2003
- 2 Кнарповá, М.: Rodné jméno v jazyce a společnosti. Praha: Academia, 1989
- 3 Кнарповá, М.: Jak se bude Vaše dítě jmenovat?. Praha: Academia, 1996
- 4 Кореčný, F.: Průvodce našimi jmény. Praha: Academia, 1974

- 5 Грачѐв, М. А.: От Ваньки Каина до мафии. Санкт-Петербург: Авалон, Азбука-классика, 2005
- 6 Суперанская, А. В.: Как вас зовут? Где вы живете?. Москва: Наука, 1964
- 7 Суперанская, А. В.: Структура имени собственного (фонология и морфология). Москва: Наука, 1969
- 8 Суперанская, А. В., Сулова, А. В.: О русских именах. Санкт-Петербург: Авалон, Азбука-классика, 2007
- 9 Флоренский, П.: Имена. Санкт-Петербург: Авалон, Азбука-классика, 2007

Slovníky:

- 10 Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2002

- 11 Отин, Е. С.: Словарь коннотативных собственных имен. Москва: А Темп, 2006
- 12 ЯЗЫКОЗНАНИЕ, Большой энциклопедический словарь / главный редактор Ярцева, В. Н.. Москва: Большая Российская энциклопедия, 1998

Elektronické zdroje:

- 13 Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava: Sbirka zákonů [online]. Ostrava Hrabůvka: Sagit a.s., 2008, 20.10. [cit. 2010-12-28]. Dostupné z <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb08380&cd=76&typ=r>
- 14 РОСЗАКОН, Российское законодательство: Законы. [cit. 2010-12-28]. Dostupné z <http://roszakon.narod.ru/zakon/zags1.htm>
- 15 Кодексы и законы РФ, правовая навигационная система. Российское

- Законодательство – в режиме Online. 2010, 08. [cit. 2010-12-28]. Dostupné z <http://www.zakonrf.info/sk/58/>
- 16 Академик, словари и энциклопедии на Академике. [cit. 2011-01]. Dostupné z <http://dic.academic.ru/>
- 17 Либрусек, Книги. [cit. 2011-03-01]. Dostupné z <http://lib.rus.ec/b/16568/read>
- 18 Национальный корпус русского языка. 2011. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z http://search.ruscorpora.ru/search.xml?mycorp=&mysent=&mysize=&mysentsize=&dpp=&spp=&spd=&text=lexform&mode=main&sort=gr_tagging&lang=ru&nodia=1&req=%CC%E0%EB%FE%F2%E0&docid=13739
- 19 Издательство Просвещение. 2010. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z http://www.prosv.ru/ebooks/lib/37_Tolstoy_Detstvo_Otr/7.html
- 20 КИРФ Северодвинск. 2011. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z http://kpcvrf.ucoz.ru/news/djadja_stjopa_proshhaj_zdravstvuj_derzhimorda_ochumelov/2010-08-19-108
- 21 Московский Комсомолец, Электронное периодическое издание «МК.ру». [cit. 2011-02-05]. Dostupné z <http://www.mk.ru/social/article/2010/02/10/428088-sindrom-pavlika-morozova.html>
- 22 Русские народные сказки. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z http://www.русские-сказки.ru/skazka_ivanushka_durachok_text.html
- 23 Либрусек, Книги. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z <http://lib.rus.ec/b/19878/read>
- 24 Lib.Ru: Библиотека Максима Мошкова. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z <http://lib.ru/ILFPETROV/author12.txt>
- 25 Dynamomania, Сайт болельщиков «Динамо» Киев. 2011. [cit. 2011-03-01]. Dostupné z <http://www.dynamomania.com/news/38099-feller-dolzhen-vyibrat-variant-pat-i-patashon>
- 26 Lib.Ru: Библиотека Максима Мошкова. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z http://lib.ru/NEWPROZA/RUBINA/r_china.txt
- 27 Творчество Паустовского. 2010. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z <http://paustovski.ru/2-kniga/199-starik-so-storablevym-biletom.html>
- 28 Lib.align.ru, Электронная библиотека 2lib.ru. 2010. [cit. 2011-02-05].

Dostupné z <http://www.2lib.ru/getbook/11077.html>

- 29 Национальный корпус русского языка. 2011. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z http://search.ruscorpora.ru/search.xml?mycorp=&mysent=&mysize=&mysentsize=&dpp=&spp=&spd=&text=lexgramm&mode=main&sort=gr_tagging&lang=ru&nodia=1&parent1=0&level1=0&lex1=%F1%E8%E4%EE%F0&gramm1=&sem1=&flags1=&sem-mod1=sem&sem-mod1=sem2&parent2=0&level2=0&min2=1&max2=1&lex2=&gramm2=&sem2=&flags2=&sem-mod2=sem&sem-mod2=sem2&p=4&docid=38908
- 30 Dazzle.ru, Русь Великая. 2010, 08.12. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z <http://www.dazzle.ru/spec/rr-holidays5.shtml>
- 31 Lib.Ru: Библиотека Максима Мошкова, Классика. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z http://az.lib.ru/a/annenkow_p_w/text_0040.shtml
- 32 Песни русского воскресения, православная музыка и поэзия. [cit. 2011-02-07]. Dostupné z <http://pesni.voskres.ru/poems/behte13.htm>

7 SEZNAM ZKRATEK

ЯЗ-БЭС	ЯЗЫКОЗНАНИЕ, Большой энциклопедический словарь
ESČ	Encyklopedický slovník češtiny
СКСИ	Словарь коннотативных собственных имен

8 ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Václavková Jana
Název katedry a fakulty:	Katedra slavistiky, Filozofická fakulta
Název diplomové práce:	Konotativní křestní jména v ruštině
Vedoucí diplomové práce:	doc. Ludmila Stěpanova, CSc.
Počet znaků:	116079
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	12 (+ 20 elektronických odkazů)
Klíčová slova:	jména, křestní jména, konotace

Práce seznamuje s oblastí lingvistiky zabývající se jmény, přesněji ruskými křestními jmény. Dále je zaměřena na excerpci křestních jmen majících v ruském jazyce konotativní význam a obsahuje jejich následnou klasifikaci do kategorií a podkategorií podle podobných znaků a významů. U vybraných jednotek je objasněn původ daných konotací a jsou uvedeny příklady jejich užití v textu. Závěrečnou část tvoří sumarizace shromážděného materiálu a jsou zde vyvozeny výsledky sledování.